

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Kırk dokuzuncu İçtima

7.6.1338 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	212	4. — Tezkereler	212
2. — İcra Vekilleri muamelâtı	213	1. — İdi Fıtır münasebetiyle Paris Se- farethanesinde icra olunan merasime dair Hariciye Vekâletinden mevрут tezkere	212:213
1. — Nafia Vekâleti Vekilliğine inti- habedilmiş olan İstanbul Mebusu Dr. Ad- nan Beye beyanı itimadolunması	213:214	5. — Sualler	217,224
3. — Âzayı kıram muamelâtı	214	1. — Yozgad Mebusu Feyyaz Âli Beyin Meclis Âzasına gelen mektupların sansür edilmesi sebebine dair Erkâm Harbiyei Umumiye Riyasetinden sual takriri	217
1. — Âzayı kıramdan bâzılarına izin ve- rilmesine dair Divanı Riyaset kararı	214	2. — Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, Yunanlılarla doğrudan doğruya mü- zakereye girişilip girişilmediğine dair Ha- riciye Vekâletinden sual takriri	217
2. — Kastamonu Mebusu Dr. Suad Beye tam tahsisatla dört ay mezuniyet verilmesi- ne dair Divanı Riyaset kararı	215:216,218	3. — Burdur Mebusu İsmail Subhi Be- yin, hini tahliyede Yunanlıların tahribat icra edeceğine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden sual takriri	224
3. — Ergani Mebusu Mahmud Beyin mâzeretine binaen kistelyevmden istisnasına dair Divanı Riyaset kararı	216	6. — Müzakere edilen maddeler	224
4. — Bâzı encümenlerdeki münhallere Beşinci Şubeden intihabedilen âza hakkın- da Şube Riyaseti tezkeresi	216:217	1. — İdarei kura ve nevali kanun lâyi- hası ve Dahiliye Encümeni mazbatası	224:241
5. — Erzurum Mebusu Salih Efendi- nin, hakkında tatbik edilen Meclisten mu- vakkat ihraç cezasına dair takriri ve ceza- nın ipkası	217:218,219:233		

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,45

REİS — İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KÂTIPLER : Hakkı Bey (Van), Enver Bey (İzmir)

REİS — Efendim; celseyi küşadediyorum.
Zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birince Celse

Reisisani Ruaf Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Trabzon Mebusu Ali Şükrü Beyle Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin zâbitana bir nefer tayını itasma dair teklifleri müstaceliyet kararıyla Lâyiha Encümenine havale edildi. Roma Mümessili Celâleddin Arif Beyden bayram münasebetiyle mevрут telgrafa cevap yazılması tensibedildi. İkinci Şubeden encümenlere intihabedilmiş olan zevata dair mazbata kıraat olundu. Memurin Muhakemat Heyetinden infikâk eden iki zatın yerine evvelce en ziyade rey alanlardan Saruhan Mebusu Ömer Lûtfi Beyle Maraş Mebusu Hasib Beyin memuriyeti kabul edildi. Kütahya Mebusu Cemil Beyin mesken icarları kanununun müstacel mevaddın birinci maddesi olarak müzakeresine dair teklifi kabul edilmedi. Lâzistan Mebusu Osman Beyin Karadeniz sevahiline ihraç edilecek mısır ve mısır unlarından târifei asliye üzerinden Gümrük Resmi istifasına dair Kanunun temdidî meriyeti hakkında Lâyiha Encümenince şayanı müzakere görülen teklifi Muvazenei Maliye Encümenine havale olundu. Bilâhara Emniyeci Umumiye bütçesinin müzakeresine geçilerek bir müddet müzakereden sonra teneffüs için Celse tatil edildi.

İkinci Celse

Rauf Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât Emniyeti Umumiye bütçesinin Dahiliye Vekili Fethi Bey tarafından izahatı cevabiye ita olunduktan sonra heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görülerek fasıllara geçildi. 164, 165 nei fasıllar aynen kabul olundu. 166

nei fasıl hakkında bir müddet müzakereden sonra Çarşamba günü içtima olunmak üzere celseye nihayet verildi.

İkinci Reisvekili	Katip	Kâtip
Musa Kâzım	Van	İzmir
	Hakkı	Enver

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalâa varmı efendim? (Hayır sesleri) Zaptı sabık hulâsası aynen kabul edildi.

4. — TEZKERELER

4. — *İdi Fâtır münasebetiyle Paris Sefarethanesinde icra edilen merasime dair Hariciye vekâletinden mevрут tezkere*

REİS — Efendim, Paris Sefarethanei millisinde icra olunan merasime dair...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Usulü müzakere hakkında söyleyeceğim. Reis Bey.

Efendim, Meclisi Âli dört defa, Nevahi Kanununun Salı gnüleri müzakeresine karar verdi. Yevmi müzakere, Salı olduğundan belki sallantıya kalmıştır. Son beşinci bir kararla Nevahi Kanununun Çarşamba günleri müzakeresine karar verildi ve yine Meclisi Âlinin kararı iktizası olarak zaptı sabık hulâsasının kıraatını mütaakıp doğrudan doğruya Nevahi Kanununun müzakeresine geçilmek lâzımgelirken, bugün zatiâliniz yine evrakı varideyi okutuyorsunuz.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Belki evrakı mühimmedir.

REİS — Müsaade buyurun efendim, hilâfı müzakere hiçbir şey yoktur. Bâzı mühim ve belki müstacel Hariciye Vekâletinden ve Erkân Harbiyei Umumiyyeden sual takrirleri vardır ve bunların muameleleri havaleden ibarettir. Nevahi Kanunu esasen ruznamemizdedir. Beş on dakika zarfında bu havale takrirlerinin mua-

melesi yapılmasını kabul ediyorsanız bitirelim. (Hay hay sadaları.)

Efendim, İydi Saidi Fıtır münasebetiyle Paris Sefarethanei milliyesinde icra olunan merasime dair Hariciye Vekâletinin tezkeresi var; okunacak :

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

İydi Fıtır münasebetiyle Büyük Millet Meclisine ve Riyaseti Celileye tebrikâtının arzı Paris Mümessili Ferid Bey tarafından bildirilmiş ve Fransa Hükümetinin muvafakati istihsal olunarak ilk defa sefarethanei millîye bayram münasebetiyle Osmanlı Bayrağı keşide ve resmi kabul icra olunduğu ve işbu merasime icabet eden vatandaşlarımız ile diploması, parlâmento ve maliye mahafiline mensup züvvarın ve sabık Hahambaşı Naum Eefndinin beyanı tebrikâtı ve Hükümeti Milliyenin muvaffakiyeti hakkında izharı temnniyat eyledikleri ilâve kılınmıştır efendim.

Hariciye Vekili
Yusuf Kemal

REİS — Efendim tensip buyurursanız Divanı Riyasetçe cevap yazılsın. (Hay hay sadaları.)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, Ferid Bey ayrı ayrı makam göstermiş; Millet Meclisi ile Reis arasında ayrılık yoktur. Millet Meclisi Reisi; Meclisin şahsiyeti mâneviyesinde dâhildir. Sefire bunların ayrı bir şey olmadığını ihtar olunsun.

2. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — *Nafia Vekâleti Vekilliğine intihabedilmiş olan İstanbul Mebusu Dr. Adnan Beye beyanı itimadedilmesi*

Dr. ADNAN B. (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım, Meclisi Âlinin, Mecliste bulunmadığım bir esnada Feyzi Beyin, yerine, Nafia Vekâletine Vekil olarak bendenizi intihap buyurduğunuzun dün akşam haber aldım. Gayet samimî olarak arz ediyorum. Gerek intihabı temin eden ârayı, gerekse şekli intihabı bendeniz pek kuvvetli bulmuyorum ve bilhassa intihab ârası bendenize yakın olan arkadaşım, namzetlikten istifa ederken; bu şekildeki intihaptan sonra vekâleti kabul etmek için pek çok cüretkâr olmak lâzımgeldiğini söylemiş. Bendeniz cüretin fazlasını meziyet ve fazilet addedenler-

den değilim. Eğer hakkımda Meclisi Âlinizin bir itirazı yoksa ve bendenize vekâleti kabul ettirmek arzu buyuruyorsanız bu arzu tekrar izhar buyurulmadığı takdirde bendeniz de vekâleti kabul etmekte mazurum. Çok istirham ederim, bu mesele hallolunsun.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, burada bir gün ve hattâ iki gün intihap icra edildi. Kanunun hükmü ve arkadaşlarımızın içtihadıyla intihabata devam edildi. Ve nihayet ekseriyet takarrür etti. Ekseriyetin takarrürü isterse bir rey ile olsun tabii Adnan Bey salâhiyeti kâmileyi ve umumunuzun vekâletinizi haiz meşru bir Vekildir. Bendeniz şekli intihaba muhalif olmakla beraber yine bu hakikatı inkâr edemem, sonra Büyük Millet Meclisini inkâr etmiş olurum. Hepimiz onu meşru bir Vekil tanımaktayız. Binaenaleyh vazifelerine devam için bir mâni yoktur. Ferid Beyefendinin buyurdukları ise şahsi bir kanaattir, kendilerine munhasırdır, yoksa âhara taallüku yoktur. Adnan Beyin bu hususta tereddüt göstermesini ve bizden ayrıca rey talebini muvafık bulmuyor ve zait addediyorum. Çünkü o intihabı takviye etmeye lüzum yoktur. Ekseriyet tecelli etmiştir. Hepimizin kendilerine itimadımız vardır. Allah-tan muvaffakiyet temenni ederiz.

Dr. ADNAN B. (İstanbul) — Müsaade buyurursanız Hüseyin Avni Beyin sözlerine bir şey ilâve edeyim. Meclisi Âlinizin bu yolda teamütü vardır. Biliyorsunuz ki, daha ilk içtimalarımızda Rıza Nur Bey de böyle bir zayıf bir ekseriyetle Maarif Vekâletine intihabedilmiş ve Meclis bilâhara o intihabı teyid etmişti. Binaenaleyh teyidi istemek hakkımdır. Çünkü Vekâlete vekâlet de olsa, üç ay da olsa, üç gün de olsa Vekâlet nazarımda o kadar yüksek, o kadar büyük bir makamdır ki... Buyuruyorlar ki, tekrar rey istemeye hakları yoktur, onu tamamen tasdik ederim ve onun için reye konulmasını talebetmedim. Fakat Meclisi Âli her hangi bir şekilde olursa olsun, tekrar beyanı itimat ve şahsıma karşı itirazı olmadığını izhar buyursun. (Kimsenin itirazı yoktur sadaları)

Dr. TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim meselenin mahiyeti anlaşılsın. Eğer Hüseyin Avni Bey biraderimizin buyurduğu gibi olsaydı bendeniz de muhaliftim. Bu intihabedilmiş bitmiş, şekli meşruunu almış bir şeydir. Binaenaleyh içimizde her hangi bir arkadaş içtihad-

dında serbesttir. Fakat bir Vekil de istediği vakit Meclisten itimat istemekte serbesttir. Binaenaleyh Adnan Beyin «intihap tekrar reye konsun» dediğini zannetmiyorum.

Dr. ADNAN B. (İstanbul) — Hayır, hayır.

Dr. TEVFIK RÜŞDÜ B. (Devamla) — Fakat Meclisten bir itimat istiyor. Pek mümkündür ki, birçok esbattan dolayı rey vermiyen arkadaşlar da tekrar rey vermeye iştirak edeceklerdir. Veyahut etmiyecekler. Mesele bir itimat meselesidir.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim iki gündür devam eden intihabın ne kadar safhalar geçirdiği mâlumdur. Rüfekadan bir kısmı müstenkif kalmıştır. Bu istinkâf şahıs meselesi değil, sırf prensip meselesidir. Adnan Beyin şahsı itibariyle değil, mademki Meclisin verdiği vevki tefsiri bir kararla dahi olsa intihaba devam edilmiş ve Adnan Bey intihabedilmiştir, bu mesele de intacedilmiştir. Adnan Bey Meclisin kararına tabiiyetle ekseriyeti kazanmıştır. Adnan Beyi meşru ve her türlü kavaidi kanuniyeye muvafık olarak intihabedilmiş bir vekil tanımak mecburiyetindeyiz. Şimdi Adnan Beyin intihabında ben de rey vereceğim. Çünkü prensip meselesi ortada kalmıştır. Yalnız tekrar rey istemek için de bir sebep yoktur. Ben müstenkiflerin hepsine tercüman olarak söylemiyorum. Kendi noktai nazarımı söylüyorum. Bu kendi prensibime tevafuk ediyor. Belki onlar da bana iştirak edeceklerdir. Ara yerde prensip meselesi kalkınca bugün ben de Adnan Beye beyanı itimat ederim. Tezahür meselesi bir vesile ittihaz olunur. Fakat intihapta ekseriyet hâsıl olmuşken tekrar Adnan Beyin itimat talebetmesini bendeniz muvafık görmiyorum.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Bu hapta bunun emsali vardır.

REİS — Müsaade buyurun vekiy beyefendi şahsına bir itimat talebediyor. Meclisin itimadını veya her ne suretle olursa olsun bir tezahüratını istiyor ve bunun emsali olduğunu arkadaşlar söylüyorlar. Reyi işariyle Adnan Beye itimat buyurulmasını reyinize vaz'ediyorum. Adnan Beye itimat buyuranlar lütfen el kaldırsın. Eskeriyeti azime ile itimadedilmiştir. (Alkışlar)

NAFLA VEKÂLETİ VEKİLİ DR. ADNAN B. (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar. Bendeniz bu reyinize anladım ki şahsı âcizaneme hiçbir itirazınız yoktur. Bendeniz de bu ekseriyeti azimenin teveccühüne istinaden iki ay, üç ay ne kadar müddet olursa Meclisin âmâlî dairesinde ifayı vazife edeceğimi vadediyorum.

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Usul bakımında söz istiyorum.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Reis Bey söz vermezseniz müstenkiflerin kıymeti kalmıyor.

RAGİB B. (Kütahya) — Mesele kapanmıştır. Nevahi Kanununu müzakere edeceğiz.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Reis Bey evvele söz istedim; vermediniz; bu temül oluyor.

3. — ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Âzayı kiramdan bâzularına izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

REİS — Efendim Divanı Riyasetin mezuniyet kararı var. Okunacak:

Heyeti Umumiyeye

Esbabı sıhhiyelerini mebni temdidini mezuniyet talebinde bulunan âtide isimleri muharrer zevatın hizalarında gösterildiği müddetler için mezun addi Divanı Riyasetin 7 . VI . 1338 tarihli on üçüncü içtimanda tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

Büyük Millet Meclisi
Reisisanisi
Hüseyin Rauf

Hacı Ali Sabri Ef. (İçel) Temdidini iki ay tabip raporuna müsteniden (26.IV.1338) tarihinden itibaren

Abdullah Ef. (Adana) Temdidini iki ay (1.IV.1338) den itibaren.

REİS — Efendim Divanı Riyaset İçel Mebusu Hacı Ali Efendinin tabip raporuna müsteniden iki ay mezuniyetini kabul ediyor. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Adana Mebusu Abdullah Efendinin ihtiyarlığına binaen iki ay daha mezuniyetinin temdidini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

2. — *Kastamonu Mebusu Dr. Suad Beye tam tahsisatla dört ay mezuniyet verilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

REİS — Efendim Kastamonu Mebusu Dr. Suad Beye Avrupa'da tedavi edilmek üzere tam tahsisatla mezuniyet itasına dair Divanı Riyaset kararı vardır. Okunacak:

Heyeti Umumiyyeye

Kastamonu Mebusu Dr. Suad Beyin Avrupa'da ameliyat icra ettirmek üzere dört ay müddetle ve tam tahsisatla mezuniyet itasına dair takrihi ve sureti musaddakası merbut tabip raporu Divanı Riyasetin 7. VI. 1338 tarihli ve on üçüncü içtimanda tezekkür olunmuş ve tabip raporuna nazaran tedavisi vesait ve tesisatı hususiyeye ihtiyaç gösteren hastalığının Avrupa müessesatı fenniyesinde tedavisi zaruri bulunmuş olduğundan mumaileyhin dört ay müddetle mezuniyeti kabul edilmiş ve bu müddet zarfında talebi veçhile tam tahsisat itası hususunun da tasviben Heyeti Umumiyyeye arzı ekseriyetle tensibedilmiştir. Arz olunur efendim.

B. M. M. Reisisanisi
Hüseyin Rauf

Rapor sureti

Kastamonu Mebusu Dr. Suad Beyin tarafımızdan icra kılınan muayenesinde her iki tarafın kureynatı enfiyesinde istihalât ile müterâfik dahâme ve vakit vakit hücematı hâdde ibraz eden iltihabı üzni mütavassıtı müzmüeneden muztaribolduğu görülmekle tedavisi vesait ve tesisatı hususiyeye ihtiyaç gösteren mezkûr hastalığın Avrupa müessesatı fenniyesinde tedavisi zarureti fenniyeden bulunmakla işbu rapor mumaileyhe ita kıldı.

4 Haziran 1338

Ankara Mülkiye Hastanesi Sertabip ve Operatörü A. Vasfi
İki numaralı Emrazı Üzniye Mütihazısı Veysi

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Doğrudan doğruya reye koymayız. Bu tahsisat meselesidir. Tâynini esami ile reye koymak lâzımdır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Efendim Divanı Riyaset kararı âlelâde mezuniyet içindir. Mezuniyet iki türlüdür. Birisi âlelâde mezuniyet ki, reyi işari ile olur. İkincisi tam

tahsisat meselesidir ki, behemehâl tâynini esami ile olmak lâzımgelir. Şunu da hatırlıyorum ki, Suad Beyefendi iki ay evvel bir mezuniyet almışlardı, o mezuniyeti istimal etmemişlerdir. İstimal etmedikleri o mezuniyette böyle bir mazeret dermeyan etmemişlerdi, demek ki, bu mazeret yeni hâdis olmuştur. Onun için âlelâde mezuniyet verilir. Ayrıca ondan sonra tahsisat meselesi de tâynini esami ile reye vâz olunur.

REİS — Efendim etibba tasdik ediyor. Divan da tasvibediyor. Efendim Dr. Suad Beyin dört ay müddetle âlelâde mezuniyetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Dört ay müddetle âlelâde mezuniyeti kabul edilmiştir.

SOYSALLI İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Diğer mesele hakkında söz istiyorum. Emsali adidesi vardır. Ezcümle Burdur Mebusu Ali Ulvi Beyin mezuniyeti tam tahsisatla kabul edilmişti. (Gürültüler)

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Efendim Ali Ulvi Beyin meselesi öyle değildir. Yanlış bir şeyler yapılır. Sonra teamül olur. Öyle olsa da bâtil makıysünaleyh olamaz, tekerrür etmez. Bir defa hata edilmekle o hatada ısrar delâli değildir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Efendim emsalden bahsediliyor. Bendenizin tanıdığım emsal Meclisi Âlide ilk defa Cebelibereket Mebusu Faik Beye olmuştur. Cebelibereket Mebusu Faik Bey tam tahsisatla ve hastalığına binaen, teverrüm etmesine binaen, İsviçre'de tedavi edilmesi için tam tahsisatla mezun addi; burada uzunboylu münakaşattan sonra kabul edildi, tahsisat meselesi de tâynini esami ile reye konuldu. Meclisi Âlice ittihaz edilen usûl budur. Bunun haricindeki muamelât bid'attır. Gayrikanunidir. Çünkü, elimizdeki Muvazene Kanunu mucibince, Nizamnamei Dahilî mucibince paraya taallük eden mesailin tâynini esami ile reye konması lâzımdır.

Ali Ulvi Bey ve saire meselesine gelince; böyle değildir. Ali Ulvi Bey hastadır. Burada yatıyor, Meclise gelemiyor. Binaenaleyh, Avrupa'ya kadar tam tahsisatla gitmiyor, Hakkı Behiç Bey meselesine gelince ona da mecnundur, deniyor. Buradadır. Evinden çıkmıyor.

MUSTAFA LÜTFİ B. (Siverek) — Hayır hepimizden sağlamdır. Ve akıllıdır.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim, ben- ce mesele kıyas meselesi değildir. Orta yerde bir

iddia var, o iddiaya göre karar vermek lâzımgelir, zannederim. Şimdi okunan raporu bendeniz dinledim. İmzaya baktım, imza eden operatör tanınmış bir operatördür. Demek ki, operatör bu arkaadşımızın burada tedavi edilemeyeceğini biliyor ve söylüyor. Rica ederim Suad Bey belki zengindir. Fakat zengin olmıyan bir arkadaşı-mız olursa kulağını kayıp mı etsin? (Gürültüler) Rica ederim, müsaade buyurunuz, efendim. Operatörün raporunda; «Tedavi burada yapılamaz. Avrupa'ya gitmelidir» deniyor. Avrupa'ya gitmenin ne suretle mümkün olduğunu biliriz. Zaten alelâde mezuniyetle gidecek olursa üç aylık tahsisatın mısfinı alacak. Arada düşünülecek olursa fark bir hiçten ibarettir. Zaten arkadaşımız burada bulunduğu müddetçe bu parayı yine alacak. Gayrikâbili tedavi bir hastalığa duçar olması itibariyle onun tedavisi için Avrupa'ya gidecek, bizim de buna vereceğimiz, kendisine fazla vereceğimiz (2-3) yüz liradır. Bunun için burada birçok münakaşata lüzum olmadığı kanaatindeyim.

Sonra usulen evet; tâyini esami ile reye konulmak lâzımsa o olabilir. Başka bir şey zannetmiyorum.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Efendim, hasta olan arkadaşımızın kulağının tedavisi için Avrupa'ya gitmesin, diyen yok. Tahsisat verilmesin de, diyen yok. Yalnız para meselesinde, tahsisat meselesinde, Nizamnamei Dahilîde bir sarahat vardır. Behemahal tâyini esami ile reyi âleni ile olması lâzımdır. Fakat bunun hilâfında Meclisin kararı vardır. Meselâ; bendeniz geçen defa Haydar Beyi teklif ettim. Reye kondu. Kabul ettiniz, ne tâyini esami ile reye koydunuz, ne bir şey...

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — O meflûc idi. Bu gibi degildir...

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — Bu gibisi filân yok. Bu da gitmezse kulağı sağır olur. Sonra dimağa akseder, filân filân. Binaenaleyh, Nizamnamei Dahilî mucibince evet reyi âleni izharı lâzımgelir. Vermeyiz, demiyorum. Fakat bu Meclis isterse reyi işari ile yapar. Ona bir şey diyeceğimiz yoktur...

REİS — Efendim, tâyini esami ile yapacağız.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Efendim, tâyini esamiye lüzum yoktur. Bendeniz söz isterim. Beyefendiler, paraya taallûk eden, bütçeye

taallûk eden yeni tahsisat verilirse o vakit tâyini esami ile olur. Bu yeni tahsisat degildir. Bu tahsisat zaten kendisinindir. Gittiği vakit de yarısını vereceğiz, burada olduğu vakit de hepsini vereceğiz. Bunun için tâyini esamiye ihtiyac yoktur.

REİS — Tâyini esami ile reye vaz'ediyorum. Reyelerinizi istimal ediniz.

3. — *Ergani Mebusu Mahmud Beyin mâzeretine binaen kistelyevmden affedilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

REİS — Efendim, 4 Mayıs yoklamasında Ergani Mebusu Mahmud Beyden kistelyem icra edilmiş. Halbuki tabip raporu varmış, ona dair Divanı Riyaset kararı var, okunacak :

7 . VI . 1338

Heyeti Umumiyye

4 Mayıs 1338 tarihli İçtima Umumide rahatsız bulunduğu cihetle ispatı vücudedemediğinden icra olunan kistelyevmden istisnasına dair Ergani Mebusu Mahmud Beyin takrirı ve merbutu tabip raporu Divanı Riyasetin 7 . VI . 1338 tarihli on üçüncü içtimasında tezekkür olunmuş ve tabip raporuna nazaran mumailayhin 25 Nisan 1338 tarihinde hastalanarak yirmi gün tahtı tedavide bulunduğu anlaşıldığından yevmi mezkûr için kistelyevmden istisnasını tasviben Heyeti Umumiyye arzı münasip görülmüştür, efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisisanisi

Hüseyin Rauf

REİS — Yoklamada mevcut bulunmadığı tabip raporuna müstenittir. Kistelyevm Heyeti Umumiye kararıyla icra edildiği için reyinize arz ediyorum. Mahmud Beyin kistelyevmden affını kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

4. — *Bâzı encümenlerdeki münhallere Beşinci Şubeden intihabedilen âza hakkında Şube Riyaseti tezkeresi*

REİS — Efendim, Beşinci Şubeden intihaba dair mazbata var, okunacak :

5 . VI . 1338

Riyaseti Celileye

Hariciye Encümeninde inhilâl eden üç âzalığa şubemizden bu kere Ankara Mebusu Şemseddin Efendi ve Hakkâri Mebusu Mazhar Müfid ve Kars Mebusu Cavid Beyler ve Adliye Encümeninde inhilâl eden âzalık için dahi Kay-

seri Mebusu Sabit Bey intihabolunmuş ve Tetkik Encümeni âzalığı için Canik Mebusu Süleyman ve Trabzon Mebusu Celâleddin Beylerin namzedolarak Heyeti Umumiyyeye arz ve iraesî karargir olmuş bulunduğuş mâruzdur efendim..

Beşinci Şube Reisi	Kâtip
Karahisarî Şarkî	Biga
Mustafa	Hamid

RAGIB B. (Kütahya) — Reis Beyefendi, usulü müzakereye dair söz söyleyeceğim efendim. İstirham ederim, ya bu Meclisin kararları Divanı Riyasetçe hüsnütatbik edilir veya Meclisin kararları mûta değilse Divanı Riyaset bizi istediği gibi sevk ve idare eder. Veyahut artık Meclisin kararı yoktur. Bakınız Meclisin kararı bunun için tehir ediliyor. Rica ediyorum, bu, mevaddı mühimme ve müstaceleden midir? Allah aşkına soruyorum. Binaenaleyh evrakı varidenin Nevahi Kanunundan evvel okunmaması karar iktizasındandır. Bu kararı Riyasetin dinlemesi icabeder. Bunlar o kadar mühim ve müstacel mesailden değildir.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Efendim, Ragıb Beyefendi İdarei Nevahi Kanunu için çok çalışırlar. Hattâ geçenlerde dahi kanun Meclisten çıkmadan evvel tatbiki için mütalâada bulunmuşlardı. Bu hususta gayet asabidirler. Bunun için Divanı Riyasete tarizde bulunuyorlar. Divanı Riyaset ne yapsın? Daha Cumartesi günü Meclisi Âli kararıyla ruznamesini tanzim etti. Binaenaleyh ruznamei müzakerata geçmeden evvel evrakı varide çıkmak mecburiyetindedir. Divanı Riyaset kararları ki Meclisin idarei dahiliyesine ait mesaildir. Ve sonra arkadaşlarımızın hususî muamelâtına aittir. Bunlar kalsınlar mı? Her Çarşamba günü Divanı Riyaset yapıyoruz. Muamelâtı çıkarıyoruz ve arz ediyoruz. Sonra şubelerden ve encümenlerden gelen şeyler tebliğ edilmesin mi? Bunlar için ancak beş on dakika geçer, ondan sonra da İdarei Nevahi Kanunu müzakere edilir. Divanı Riyasete böyle hücum etmekte bir mâna görmüyorum. (Alkışlar)

5. — SUALLER

1. — *Yozgad Mebusu Feyyaz Âli Beyin, Meclis Âzasına gelen mektupların sansür edilmesi sebebine dair Erkânî Harbiye Umumiye Riyasetinden sual tavriri*

REİS — Efendim, Meclis âzalarına vürüden mektupların sansür edilmesi esbabına dair Erkânî Harbiye Umumiye Riyasetinden sual tavriri vardır. Erkânî Harbiye Riyasetine gönderiyoruz.

2. — *Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, Yunanlılarla doğrudan doğruya müzakereye girilip girilmediğine dair Hariciye Vekâletinden sual tavriri*

REİS — Yunanlılarla olan müzakerat hakkındaki şayiamın doğru olup olmadığına dair Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin Hariciye Vekâletinden sual tavriri var. Hariciye Vekâletine gönderiyoruz.

5. — *Erzurum Mebusu Salih Efendinin, hakkında tatbik edilen Meclisten muvakkat ihraç cezasına dair tavriri ve cezanın ipkası*

REİS — Sonra Erzurum Mebusu Salih Efendinin bir tavriri var. Kendisine verilen cezadan şikâyeti muhtevîdir. Arkadaşlardan birinin dediği gibi Erzurum Mebusu Salih Efendinin cezası Meclisi Âlice kabul edildiğinden şikâyatını da tensip buyurursanız Heyeti Celilenize okuyacağız. (Hay, hay sesleri)

Salih Efendinin tavririnin bugün okunmasını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

5 Haziran 1338

Meclisi Âlinin dünkü müzakeratının birinci celsesinde İstanbul Mebusu ve Dahiliye Vekili Fethi Beyin kürsüden beyanatının hitamını mütaakip mumaileyhten tavzihi mesele ve tenevvürü fikir için sual sormak üzere Makamı Riyasetten alelûsul mezuniyet talebinde bulundum. Elbette her mebus gibi benim için de bu bir hak ve bir vazife idi. Reis Bey «Söz vermiyorum, sual soramazsın!» cevabıyla redde bulundu. Bunun kanunda yerini görmedim. Usule münafi buldum. Mezuniyet talebinde ısrar eyledim.

Çünkü o mesele hakkında ben ne iki defa söz söyleyenlerden ve ne de başka suretle sual iradında bulunanlardan değildim. Bundan dolayı idi ki, ben talepte, Reis redde ısrar buyurdular. Hayalim bana Büyük Millet Meclisinin anı teşekkül ve maksadı teşekkülünü hatırlattı. Ruhumda bir elem duydum. Asabileştim. Sual sor-

mak için mezuniyet talebi hususunda ısrardan kendimi alamadım; ve alamazdım. Reis Bey de ısrardan kendini alamadı. İşte şu bir an, bir saniye içinde cereyan eden talep ve ret münakaşası bilmem ki, nasıl bir tefehhüm ve tefsire uğrayıverdi ki, tasavvurumun hilâfına olarak hemen birden bire beni muarız bulunduğum İstanbul Meclisi Mebusanı için yapılmış olan Nizamnamei Dahilinin 124 nci maddesinde musarrah ve en son ceza olan ihracı muvakkat cezasına mâruz kıldı. Bir hüküm ve bir terbiye veyahut varlıkları öldürmek için yapılmış olan bir itaati mutlaka kanunu. Mebusları hakkı kelâmdan, sual sormaktan mahrum kılan, bidayeti Meşrutiyetten beri İstanbul Meclisi Mebusanında aleti tahakküm olan, mebuslara serbest söz söyletmiyen ve memleketi Kabine ellerinde imhaya sürükliyen bu kanuna ve bu kanunun bilâderecat bana tatbik edilen en ağır hükmüne itiraza mecbur kaldım. Şöyle ki; evvelâ bu kanunun hükmü ihtarı havi bulunan ve cezayı üç kısıma ayıran 120 nei maddesi ve Mecliste iradı kelâm eden hatibin sözünü kesen, Meclisin sükûn ve intizamı müzakerâtını ihlâl eden veya şahsiyat ile uğraşana ihtar cezası yazıyorsa da, halbuki ben hatibin sözünü kesmediğim gibi şahsiyat ile de uğraşmadım. Ben Fethi Beyin beyanatını mütaakıp sual sormak için usulen Reisten mezuniyet talebinde bulundum ve ısrar ettim. Saniyen: Bu kanunun hükmü takbihi havi bulunan 123 nci maddesi aynı günde iki defa ve bir ay zarfında üç defa ihtar cezasına mâruz kalan ve Mecliste gürültüye sebeb olan veya mesai Meclise iştiraktan imtina için ittifak eden, öneyak olan, rüfekasından bir veya birkaçını tahkir, tehdit edenlere takbih cezası yazıyorsa da halbuki ben ne bir günde iki ve ne de bir ayda üç ihtar cezası görmediğim gibi Mecliste gürültüye, Meclisin mesaisini ihlâl ve muhterem rüfekayı kirarla Reisin zat ve sıfat ve salâhiyetlerini hâşâ tahkir, tehdit gibi bir küçüklüğe de katiyen teşebbüs eylemedim. Çünkü terbiyeme münafi olduğunu bilirim. İndelkavliyun elfâzı tahkiriye, tehdidiye malûm ve Ceza Kanununda musarrahtır. Yine tekrar ediyorum ki, ben sual sormak için usulen Makamı Riyasetten mezuni-

yet talebi ısrarında bulundum. Elbette bu bir hak ve bir vazife ve bir usuldür.

Salisen : Bu kanunun muvakkaten Meclisten ihraç hükmünü havi bulunan 124 nci maddesi takbih cezasına uğradığı halde itaat etmiyen, aynı içtimada üçüneü defa olarak takbih cezasına uğriyan, Heyeti Umumiye müzakeratında halkı muamelâtı cebriyeye, muharebatı dâhiliyeye, Kanunu Esasi ahkâmına ihlâl ve ilâh. bâzı harekâtı nâlâyıkaya kıyam edenlere son ceza olarak ihracı muvakkat hükmü yazıyorsa da bu eihetin ve bu cürüm ile ceza beynindeki nispeti âdilenin takdirini Heyeti Muhteremenin ve Reisin vicdanına ve dirayetlerine tevdi ediyorum. Elbette hak, her yerde haktır.

Rabian : Bu kanunun 125 nei maddesi takbih cezasını bir haftalık ihracı muvakkat cezasını on beş günlük tahsisatın kat'ı ile ve fakat cezaya duçar olan mebusun izahat ita etmeye hakkı olduğunu musarrahan beyan etmekle beraber yine bu kanunun 126 nei maddesinde ise muvakkat ihraç cezasına duçar olan mebusun derhal Heyeti Umumiyeden çıkmasını veya çıkarılmasını ve on beş gün Meclis binasına girmemesini yazıyor. Bu da bir meselei hukukiye ve aranılacak bir hak.

«Hulâsai mâruzat ve itirazatım»

Her şey bir meselei hukukiye ise elbette bu da bir hak ve bir meselei hukukiyedir. Olan oldu. Meclis hayatında, hayat mücadelesinde her şey oluyormuş ve olmalıdır. Hakikatler bundan çıkacaktır. Yalnız Meclisi Âliden şimdilik istihamatım, hükmü vâkıf tahliliyle nispeti âdile aranılması ve 125 - 126 nei maddelerden hangisi ile mahkûm edildiğimin tasrih buyurulmasını maalihtiram teklif eylerim.

Büyük Millet Meclisi
Erzurum Âzasından
Mehmed Salih

REİS — Efendim, tâyini esamî ile istihsal edilen âraya 123 zat iştirak etmiş olmasına nazaran nısbâ ekseriyet yoktur. Binaenaleyh celseyi on beş dakika tatil ediyorum.

Hitamı celse; saat : 2,25

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 3

REİS — İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KÂTİP : Hakkı Bey (Van)

REİS — Efendim, celse küşadedildi. Salih Efendi hakkındaki müzakereye devam edeceğiz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendiler, Salih Efendi biraderimizin müracaatleri cidden nazarı dikkate alınacak bir meseledir. O gün müzakerenin sureti cerayanı elbette hatırı âlinizdedir. Bir hafif gürültüden başka bir şey olmamıştır. Ve Makamı Riyasetin sureti mükerrere ve nâzikânede vukubulan ihtarlarını Salih Efendi biraz dinliyememiştir. Bu mecbur etmiştir, ihtar cezası vermeye. Tabîî Makamı Riyaset bunda haklıydı. Fakat bu cezadan sonra ihraç cezası verebilmek için Makamı Riyasetten verilecek birkaç kademe ceza daha vardı. Onlara riayet olunamadı. Veyahut dikkat edilemedi. İş âni bir tehevvue münkalibolarak en ağır cezayı Heyeti Celilenin kararıyle Riyaset o an için vermiştir. Fakat elimizdeki Nizamnameye göre ortada ne Salih Efendi, ne Ahmed Efendi vardır. Ortada sıfatı mebusiyet vardır. Mazallah bu teamül haline girerse sıra ile hepimiz on beş güne birer birer mahkûm oluruz. Burada nazarı dikkati âlilerine şu maddeleri arz edeceğim.

Yüz yirminci madde : «İhtar cezasını müstelzim olan efal ve harekât şunlardır. Mecliste iradî kelâm eden zatın sözünü kesmek, Meclisin sükûnunu ve müzakeratın intizamı cereyanını ihlâl edecek efal ve harekâta bulunmak, şahsiyat ile uğraşmaktan ibarettir.»

Salih Efendi şahsiyatla uğraşmamıştır. Bunun cezası yalnız ihtaradır.

Sonra efendiler, ihtar cezasından tebrîei zimmet hükmünü anlatıyor. Salih Efendi tabîî bunu istemiyordu. Onun ifadesini aynen arz ediyorum.

Makamı Riyasetten söz istiyor ve Fethi Beyefendinin Hükümet namına mı yoksa şahsı namına mı söz söylediğini öğrenmekte ısrar ediyordu. Salih Efendinin bir hakkı daha vardı ki bilâhara bu ihtara karşı kendisini müdafaa

etmek, fakat ihtar üzerine sükût etmeyip sözünde devam ediyordu. Makamı Riyaset daha ziyade ileri giderek başka bir ceza tertibedecekti ki, o da 122 nci maddede gösterilen cezadır. «Bir celsede iki defa ihtar muamelesine mâruz kalan bir mebusun hitamı celseye kadar iradî kelâmdan memnuiyetine Reisin teklifi üzerine Meclis bilâ müzakere reyî işari ile karar verebilir» İşte evvelâ Meclisi Âli ihraç cezasından evvel sözden men'i hakkında karar verecekti. Bu yapılamadı. Ve Makamı Riyaset bu ciheti reye koymadı. Binaenaleyh Salih Efendi bu cihetten haklıdır. Makamı Riyaset eğer kendisini iskât edemiyorsa Heyeti Celilenin kararıyle iskât edecektir. Yani iki ihtar cezasını reis serbest veriyor. Fakat bunda serbest değildir. Makamı Riyaset Meclisten reyî işari ile bilâ müzakere sözden meni kararını istiyecekti. Sükût kararını istemeden doğrudan doğruya ihraç talebinde bulundular ki, Makamı Riyaset burada Nizamnamenin ahkâmına tamamiyle riayet edememiştir. Bu da zühuldür.

Şimdi efendim, sizden bir şey istirham ediyorum. Bütün reislerin sıfatları muhterem ve mübecceldir. Bahusus Rauf Beyefendi biraderimizin vicdanını kalbini târif etmeye lüzum yoktur. Hepimiz bütün mevcudiyetimizle kendisinin vicdanına hürmetkâruz. Yalnız burada nizamnamenin ahkâmında zühul vardır. Bu da inkâr edilemez. Bendeniz Rauf Beyin büyüklüğünden ümid ederim ki, bunu bir mesele diye değil Nizamnamei Dahilînin maddesince bir zühul vâkı olduğunu dermeyan buyururlarsa, Meclis bunu uzun boylu tetkik ve münakaşaya lüzum görmemiş olur. Tabîîdir ki, bu kendileri için bir fazilettir. Böyle bir eseri zühul izzetinefis meselesi olamaz. Çünkü her şeyde kanunu bilmemek hasbelbeşer olabilir. Yoksa bir izzeti nefis meselesi olarak telâkki ederlerse ben kendi faziletleriyle mütenasip görmem.

Sonra Salih Efendinin esasen harekâtının verilen ceza ile münasebeti yoktur. Nizamname-de takbih cezası vardır. Yani Salih Efendinin ezasından daha evvel tecziye olunması lâzımgelen şeyler vardır ki Salih Efendi öyle hareketletrde de bulunmamıştır. Takbih cezasını müstelzim olan ahval şunlardır: Aynı günde iki defa ihtar cezası gördüğü halde bunu müstelzim harekâttan vazgeçmemek, bir ay zarfında üç defa ihtar muamelesine mâruz bulunmak, Mecliste bir gürültüye sebeb olmak veya mesai Meclise iştirakten imtina için bir ittifak akdetmeye Heyeti Umuniyede önayak olmak, rüfekasından bir veya bir kaç zatı tahkir veya tehdidetmek. Şüphesiz bunların hiçbirisi yoktur. Hattâ ihraç bundan sonra geliyor. Efendim Meclisi Âlide şayanı şükrandır ki böyle şeyler oluyor. Bu milletin şerefidir. Buradan basmakalıp şeyler çıkmaz. Tabii bunlar fedakârlıktır. Gürültü olabilir. İcabında şahsi fedakârlığımızı da göstereceğiz. Şimdiye kadar çok gürültü olmuştur. Meclis bunlarla iftihar eder. Fakat hiçbir vakit bu cezalar tatbik edilmemiştir.

Sonra muvakkaten ihraç cezası geliyor. 124 ncu madde : «Meclisten muvakkaten ihraç cezasını müstelzim olan ahval şunlardır: Takbih cezasına uğradığı halde itaat etmemek...»

Şimdi kendisi takbih cezasına uğramıştır. İhtar cezasına uğramıştır. İtaat etmemek esası da gayet sarıhtır.

«Veya aynı içtimada üç defa olarak takbih cezasına uğramak, Heyeti Umumiye müzakera-tında halkı muamelâtı cebriyeye, muharebatı dahiliye ika veya Kanunu Esasi ahkâmına tecavüze teşvik etmek, Heyeti mebusanın bir kısmını veya umumu veya Reisini tahkir etmek, Vükelâyi tahkir veya tehdideylemek...» Şimdi Salih Efendide bunlar yoktur. Yalnız olan şey nedir? Aynen zabıttan aldım efendim. Salih Efendi Fethi Beyefendiye «şahsınız namına mı söylüyorsunuz, yoksa Hükümet namına mı?» diye soruyor. Fethi Bey diyor ki «hayır şahsım namına söylüyorum.» Mesele burada bitmiş iken yeniden Salih Efendi bir sual soracağını söylüyor. Şimdi mesele burada değişiyor. Riyasetten söz almak mahiyetinde oluyor. Reis diyor ki, «Hatip sözünü söyledi. Beyanatı Hükümet namına değildir. Kendisi müsaade etmeyince sual soramazsınız.» Şimdi Makamı Riyasetin. kendi sual iradetmedikçe ve Riyasetin buyurduğu gibi Vekil Beyin

muvafakati esası var mıdır, yok mudur? Bu bir Mesele.

Sonra Salih Efendi bir daha soruyor. «Hükümet namına mı söylüyor, kendi namına mı?» Arkadaşlar diyorlar ki, «Kendi namına söylüyor» Salih Efendi diyor ki, hayır siz bilmezsiniz, kendisi cevap verecek. Reis «Efendim rica ederim kendi namına söyledi» diyor. Salih Efendi kendisi söylesin diye ısrar ediyor. Burada da Salih Efendi haksızdır. Çünkü Meclisin ağzı Reistir. Reis «efendim kendilerine İstanbul Mebusu Fethi Bey diye söz verdim. Kendi namına söyledi» diyor. Salih Efendi yine durmuyor «Beyefendi zatiâliniz söyleyemezsiniz» diyor. Reis bunun üzerine Salih Efendiyi sözden menettiğini ihtar ediyor. Salih Efendi «Hayır menedemezsiniz, usul vardır, hatip sözünü bitirmiş, bendeniz de söz istiyorum.» diyor. (Doğru söylüyor, sesleri) Hepsisi de doğru söylüyor. Fakat burada her iki tarafa da hak verirse bu iş bitmez. Sonra Reis «Söz vermiyorum iki defadır ihtar ediyorum» diyor. Salih Efendi burada Hacı Şükrü Beyle münazaa ediyor. (Ne diyor? Sesleri) «Milletin kuvveti ve Meclisin...» diyor. Gürültü vâkı oluyor. Salih Efendi o arada «Reisin müsaadesiyle soruyorum» diyor. Reis; «Salih Efendi sükûnetinizi muhafaza ediniz, tekrar ihtar ediyorum» diyor. Salih Efendi «Meclis yoktur, Reis Beyefendi tekrar ediyorum, Meclis yoktur» diyor. Hürriyeti kelâmını istimalde ısrarı zannediyorum ki, Makamı Riyasetten söz istemesine mâtuftur. Reis; «Büyük Millet Meclisi vardır. Ve ilelebet olacaktır» diyor. Salih Efendi «Meclis tehdit altındadır. Söyletmiyorsunuz» diyor. Reis; «Efendim Meclisin Heyeti Umumiyesine arz ediyorum. Erzurum Mebusu Salih Efendi Meclisin müzakeresini ihlâl ediyor. Meclisten on beş gün ihracımı talebediyorum. Kabul edenler lütfen elkaldırsın...» diyor. Ve talebi vâkı ekseriyeti azîme ile kabul olunuyor.

Bendeniz de ekseriyeti azîmeden istirahat ediyorum. Bu karar Meclisin şiarıyla kabili teklif değildir. Ve Reis Bey de Meclisin selâmeti müzakeresi namına bu teklifi yapmak ıstırarında kalmıştır. İnşallah bundan sonra hiçbir âza hakkında hiçbir Reis tarafından böyle tecavüzü ceza esası kabul edilmez, böyle bir muamele teamül de olmaz. Heyeti Celilenin kararı Nizamnamenin sarahatine göre aynı hatadır. Nizamname bizim hatamızı tashih ediyor.

Binaenaleyh Heyeti Celileden de istirham ediyorum, Makamı Riyasetin viedanından herkes emindir, kasden yapılmamıştır. Her mebusun kalbine, şahsına, şeref ve haysiyetine - mecburiyetiyle beraber - hürmetkârdırlar. Biz de Makamı Riyasete hürmetle mükellefiz. Binaenaleyh bu, ne reis meselesidir, ne de Salih Efendi meselesidir. Mesele bir nizamname meselesidir, bir tashih meselesidir. Binaenaleyh her halde bu cezanın affını istirham ediyorum. (Muvafık sadaları) Makamı Riyaset kanuni hata olarak telâkki etmekle bu teklifi yapmıştır. Yoksa Reis Beyefendi ısrar edemezler ki, Salih Efendiye sükûtu için evvelce ihtar cezası verilmiştir, takbih cezası verilmiştir. Makamı Riyaseti tahkir de hiç kimsenin hatırından geçmez. Binaenaleyh Heyeti Celilenin şu zarureti görerek bu mesele nin bilâmüzakere ve bilâmünakaşa hal ve intacını istirham ederim.

RAUF B. (Sivas) — Efendim bendenizin teklifim üzerine Heyeti Aliyenize hakkında muvakkat ihraç cezası kabul buyurulan Salih Efendi biraderimizin takriri Heyeti Aliyenizin malî mu oldu. Hüseyin Avni Beyefendinin de izahatı mesmuunuz oldu. O gün Heyeti Aliyenizin Riyaseti Makamında bendeniz bulunuyordum. Müzakerenin tarzı cereyanı hatırı âlinizdedir. Salih Efendi kendi namına bâzı beyanatta bulunan Fethi Beyefendiden sual sormak istiyordu. Fethi Beyefendi Hükümet Vekili olarak söz söylemiyordu. Ve bunu kendisi söz söylerken teyid etmişti. Salih Efendi tekrar etti. Bendeniz menettim. Salih Efendi, «Hükümet namına mı, kendi namına mı söylüyor? Onu soracağım» dedi. «Hükümet namına söylemiyor. Çünkü ben kendilerine kendi namına söz söylemeleri için söz verdim.» dedim. Bununla Fethi Beyefendi evvelce Heyeti Aliyenize Hükümet namına söylemiyorum dediğini teyidetti. Salih Efendi yine ısrar etti. Ve zatîlilerinin de bildiğiniz veçhile ısrarları evzaile de garip eşkâl izhar ediyordu. Salih Efendi çok asabiyet gösterdiler. Üç defa kendilerine kemali nezaketle ihtar ettim, ısga etmedi. Binnetice «Meclis yoktur. Tahakküm ediyorsunuz.» elfazını kullandı. Ben bunu Meclisi Âliye ve Makamı Riyasete karşı bir taaruz mahiyetinde telâkki ettim. Ve bu telâkkimde o günden sonra da maatteessüf tadilât yapamadım. Malûmuâliniz icrai ve teşriî salâhiyeti haiz olan Meclisi Âlinizin Riyaset mevkiini işgal eden

her hangi bir insanın gerek Heyeti Aliyenize ve gerek bu kadar azim fedakârlık ifa eden milletimize ve umum islâma karşı derecei mesuliyeti tahammülsüz denebilecek kadar ağır ve nazıktır. O kadar nazıktır ki, insan bunu düşününce her türlü hisden ve beşeriyetten âzami derecede tecerrüdetmeye kendisinde bir mecburiyet hisseder. Bu vazifeyi ifa etmek üzere bendenizi intihap buyurduğunuz zaman Heyeti Celilenize arz ve izah ettim ki, Riyaset Heyeti Umumiyenizin itimadının mutlak suretle devamıyla kaim olacaktır. Ben buna şahsan iman etmişimdir. Ve o suretle bu vazifeyi ve mukabili olan mesuliyeti kabul ettim ve bugüne kadar çalıştım. Salih Efendi hakkında tatbik edilen ve tatbiki benim tarafımdan teklif olunan mesele Nizamnamenin derecatını ikmal etmiştir. Üç defa ihtar edilmiştir. Fakat kendisi ısrar ederek her halde tecavüz ederek söz söylemiştir. Hafif söz kullanıyorum. Öte tarafına dilim varmıyor. Bu kanaatimde. maalesef, sabitim. Hüseyin Avni Bey arkadaşım ki, bilirler, öteden beri sevdiğim bir arkadaşımıdır, hakkındaki sözlerine de teşekkür ederim. Beyanatları arasında bunun âtide suiistimal olacağı üzerinde tevakkuf buyurarak ifadatta bulundular. Tekrar ediyorum, bu, bir emniyet meselesidir. İstedığınız zata tam mânasiyle emniyet etmek de Heyeti Aliyenizin veditîdarındadır. Emniyetsizliğinizi izhar buyursanız itimadınız tezelzüle uğradığı halde çekilirim (Hayır, hayır emniyetimiz berkemaldır sesleri) Hepinize bilâkayıt ve şart hürmetkârım. Fakat Meclisi Âlinizin intizamı müzakeratı ve Meclisin haysiyeti meselesi noktaî nazarından bu kararın musibolduğunu söylüyorum ve bunu tekrar ediyorum. Heyeti Âliniz, benim teklifimin ve Heyeti Âlinizin kararının Salih Efendinin noktaî nazarına göre yanlış olduğuna kaani olurlarsa hepinize hürmetim haki kalmak ve aranızda bir mebus sıfatiyle çalışmak üzere çekilmek arzu eder ve bu vazifeyi ifa edemem. Bunu Heyeti Âlinize arz ediyorum.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, mâruzatım esnasında; «yol olurdan» makadamım, ne Rauf Beyefendi, ne de Salih Efendi. Tecavüzü derece, esası olur, demek istiyorum. Sonra zannetmem ki, Rauf Bey arkadaşımız, bu cezanın ipkasında ısrar buyursunlar. Rauf Beyefendi cezayı kendileri teklif etmişse Heyeti Celi-

le de karar vermiştir. Fakat ortada nizamname vardır. Vukubulân hareketinde ne kendileri için, ne Heyeti Celileleri için bir tecavüz yoktur. Bu ceza nizamnameye göre doğru değildir. Yani Heyeti Celile, Nizamnamenin sarahati karşısında bunun hata olduğunu anlaması bir fazilet olduğu gibi, Rauf Bey de haklarındaki hürmetleri dört misli tezyidetmiş olurlar. Vukubulmuş olan bir fiil için, değil Salih Efendiye, her hangi bir mebusa karşı Nizamnameye muhalif surette ısrar etmelerini bilhassa rica ederim. İstirham ederim. Meclisi Âlinin Rauf Beyefendiye hürmeti lâyezaldır; itimat ve hürmetimiz bakidir. Her halde aksine karar vereceksek; «Rauf Beyefendiye olan hürmetimiz dolayısıyla» hilâfı kanun iş görmüş oluruz. Heyeti Celilenin böyle müşkül mevkiye kalmasına Rauf Beyefendinin viedanının razı olmayacağına katıyen kaaniim. Biz, eğer bu kararda ısrar edersek belki kanun şikenlik etmiş oluruz. Rauf Beyi tutmak için Rauf Bey kendi şereflerini, meziyetlerini daha ziyade yükseltmek için, Meclis hakkında fedakârlık ettirmelerini bilhassa rica ederim. Deminki, kanaatlerinden rücu etmelerini bilhassa menafii vatan namına istirham ediyorum.

RAUF B. (Sivas) — Efendim, çok rica ediyorum, bir noktanın anlaşılması lâzımdır. Benim hakkımdaki Heyeti Aliyenizin teveccühlerine mağruren ve bu noktai nazardan tesiratta bulunarak mâruzatta bulunmadım. Meclisinizin Heyeti Umumiyesinin vazifesini hüsnüifa etmesi ve müzakerenin hüsnü cereyanı noktai nazardan mâruzatta bulundum. Salih Efendinin iddianamesini ve Hüseyin Avni Bey kardeşimizin beyanatını istima buyurdunuz. Kabul buyurursanız ben diyorum ki, her hangi bir mebus gibi çalışacağım. Bu vazifeyi ifada mâzurum. Bu gayet tabii bir meseledir. Bunda izzeti nefis meselesi, haysiyet meselesi telâkki ettiğim cihet yoktur. Efendim, çok müşkül, dünyada ve âhirette mesuliyeti bâdi olan bu vazifeyi ifa edemem, deruhde edemem. Burada şahsiyet ve haysiyet meselesi mevzuubahis değildir. Millete karşı olan mesuliyeti noktai nazardan mâruzatta bulunuyorum. Rica ederim, hakkımdaki hürmetinize teşekkür ederim. Kararınızı gayet serbest veriniz. Şahsiyat meselesi değildir; idari bir meseledir. Hüseyin Avni Bey biraderimizin buyurduğu üzere Rauf, Ali, Veli, meselesi değildir. Meclisi Âlinin bakası ve millet umurunun muraka-

besi meselesidir. Bunun için bin tane, beş bin tane Rauf feda edilebilir. Yalnız Meclis bâki kalın ve bunda feda edilen bir şey de yoktur. Bana bu Riyaset mevkiini veren Heyeti Âliyenizdir, yanlış olan bir şey varsa düzeltecek de Meclisi Âlinizdir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Efendim, mesele gayet nazik bir meseledir. Malûmu ihsanınız; bir taraftan Meclisin hukukuna, bir taraftan Riyasetin hukukuna taallûk eder. Her iki noktai nazardan muhtacı mütalâa nıkatı nazar vardır. Bendenizden evvel burada söz söyleyen iki zatın da hakları vardır. Bendenizce bugün bu mesele, nâbemevsim olarak mütalâa olunuyor. Bugün burada bunun mevzuubahsedilmemesini teklif ediyorum. On gün sonra, bir hafta sonra müzakere edilmesini rica ediyorum. Salih Efendi arkadaşımızın buna razı olacağını bendeniz ümidediyorum. Ben kendisinden şahsan istirham ederim. (Doğru, sadaları) Bundan mütevellit mesuliyeti, günahı, bendeniz üzerime alırım. (Doğru, doğru, sadaları ve alkışlar)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim; bir esbabı mucibe ile bunu yaparsak... Şimdi bunun sebebi nedir? Diye Heyeti Celile - bihakkın - arada bir asabiyet mi hâsıl olmuş?. Bunu tahkik etsin. Nedir bunun sebebi ki, bir hafta sonraya bırakıyoruz? Bugün tarafeyne arz ettim ki, (Şubeye havale ederiz, sesleri) Şimdi Nizamnameye muhalif bir karar verildi. Rauf Beyefendinin ısrarlarını Meclis görüyor ki, sırf Rauf Beye arkadaşlarımızın hürmetleri dolayısıyla kararda tereddüt hâsıl etti. (Hiç de öyle değildir, sadaları) Vâkı olmuş bir müracaat var. O halde ya kararda ısrar buyurursunuz, ki bu da arz ettiğim gibi Nizamnameyi tağyir mahiyetinde olur; müşkülâta mâruz kalırız, bunu hal müşkül olur. Sonra Rauf Beyefendi arkadaşımız anlamışlardır ki, Heyeti Aliye bir itimatsızlık göstermiyor. Bunda da istirham ederim, kendisi ısrardan vazgeçsin. (Müzakere kâfi, sesleri)

HACI TEVFİK Ef. (Kângırı) — Efendim, mesele ne Rauf Bey meselesi ve ne de Salih Efendi meselesidir. Mesele; Meclis meselesidir. Rauf Bey teklif etmiştir. Mecliste o gün gördüğü hale göre karar vermiştir. O karardan mükkül etmeye kalkışmak katıyen doğru değildir.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Efendim Rauf Beyefendi vatanperverliğini defatle fiilen muharebe meydanlarında suveri muhtelifle ile

ispadetmiştir. Bu şüphesiz cümlece mâlumdur. Kendilerinin şahsı bize muhteremdir. Fakat (Afallahu ammâ selef) Allah geçmişleri affeder. Ve gelecek hatalardan da muhafaza buyursun. Bu mesele münakaşayı mucibolacak bir şey değildir. Ve uzatılmaya değer bir ciheti de yoktur. Rica ederim bu cezayı ekseriyeti azîme verdiği gibi öyle de refi buyurulsun. Uzun sözün kısası bendeniz bu kanaatteyim.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetini Reyî Âlinize koyuyorum. Bu hususta müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü efendim.

Takriri dinlediniz. Takrirden hükmü vâkım tadiliyle nispeti âdile aranılması diyor. Yani ne cezanın affı ve nede cezanın ipkası böyle bir şey aranılmıyor.

Efendim Çorum Mebusu İsmet Beyin bir takriri var. Müzakere kâfidir. Ruznameye geçilmesini teklif eyleriz diyor.

Bir de Salâhaddin Bey (Mersin); bir müddet müzakerenin tehirini teklif etti. Fakat şifahidir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Reis Bey o nasıl şeydir? Yani mesele mevzubahs-olmasın mı? diyorlar. Ruznameye nasıl geçiyor?. Meclisin şerefi bu takrirle ne olacak?

İSMET B. (Çorum) — Reis Bey usulü müzakereye dair söyleyeceğim. Efendim takrir evrakı varideden maduttur. Ruznameye alınması lâzımgelir. Demin müzakere edilmiştir. Binaenaleyh müzakere kâfi olunca ruznameye geçilmesi lâzım. (Patırtılar)

REİS — Efendim Salih Efendinin takririnde büyük bir şey yoktur. (Salih Efendinin takriri reye konsun sesleri) Efendim ne istediği belli değildir ne istiyor?

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Nispeti âdile istiyor. Yani Takbîh cezası verilmeden muvakkat ihraç cezası verilmiştir. İşte bu nispeti âdiledir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Kanunu biz muhafazaya mecburuz.

REİS — Efendim, müzakere kâfi görülmüştür. Üç takrir daha var. Okunacak.

Riyaseti Celileye

Salih Efendi hakkında verilen karar Nizam-

namei Dahiliye muvafıktır. Affı ise yine Heyeti Umumiyenin kararına vabeste bulunduğundan evvelemirde müzakerenin kifayetiyle reye vaz'ını teklif eylerim.

Karesi Mebusu
İbrahim

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Ruznameye geçilmesini teklif eylerim.

Anteb Mebusu
Ali Cenani

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Salih Efendi hakkındaki nizamname mucibince ihraç cezasının ref'ile ihtar cezasıyla iktifasını teklif eylerim.

Karahisarı Sahib
Mehmed Şükrü

REİS — Efendim, bu takrir cezanın nispeti âdile ile tadili mahiyetinde oluyor. Evvelâ bunu reyinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmedi.

Efendim, Karesi Mebusu İbrahim Beyin takriri de ihraç cezası muvafıktır. ibkasını taleberim, diyor.

FERİD B. (Çorum) — Evvelki takrir bunun aksidir diyor ki, ihraç cezasının ref'ile şu kısma geçilsin. İhraç cezasının ref'i kabul edilmeyince ibkası kabul edilmiştir demektir. (Gürültüler.) (Hayır, hayır sesleri.)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Af asıldır.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Bu hususta bir taamülümüz vardır. Onu arz edeceğim.

REİS — Efendim, müsaade ediniz. İbrahim Beyin takririni tekrar reye koyuyorum, kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Ekseriyet hâsıl olmadı. (Mesele bitti sesleri) Efendim, mesele bitmiştir. Ceza ipka edildi.

OSMAN FEVZİ Ef. (Erzincan) — Bu mesele bitti fakat söz istenildiğinde verilmemesi için de Nizamnamede birşey var mı? Yani Reis arzu ederse söz verir, arzu etmezse söz vermez. Böyle bir şey var mıdır? Bunu soruyorum. hantanın neresinden dönülse kârdır.

REİS — İsminiz yazılmıştır fakat müzakere kâfi görülmüştür.

3. — *Burdur Mebusu İsmail Suphi Beyin, hini tahliyede Yunanlıların tahribat icra edeceklerine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden sual takriri*

REİS — Efendim, Yunanlıların tahliye esnasında tahribat yapacaklarına dair Burdur Mebusu İsmail Suphi Beyin sual takriri var. Heyeti Vekileye gönderiyoruz, efendim.

Nevahi Kanununun müzakeresine geçiyoruz.

6. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *İdarei kura ve nevahi kanun lâyihası ve Dâhiliye Encümeni mazbatası*

REİS — Efendim müzakeremiz Nevahi Kanununun 77 nci maddesindedir. Fakat Nevahi Kanununun 31 nci maddesi tadil için encümene gitmişti. Encümen mazbatasını yapmış göndermiştir, okuyoruz:

Riyaseti Celileye

31 nci madde tekrar müzakere edildi. Teklif sahipleri Ali Rıza ve Fahreddin beylerin ifadat ve beyanatı istima olunmuş. Kanunun 29 ve 35 nci maddeleri kabul edildiğine nazaran namzet ve yuvarlak usullerinin kabulü halinde bu maddelere tearuz teşkil edeceğinden başka tatbikatça da müşkülât ve tehhürat vukua geleceği anlaşıldığından encümence teklifi vakıa göre bir madde tedvinine imkân bulunamamıştır. Binaenaleyh şu hale göre bir madde tedvini mümkün olduğu takdirde Heyeti Umumiyece ittihazı lüzumu arz olunur efendim.

Dahiliye En. Reisi Mazbata Muharriri
Esad Yuvarlak usuliyile intihap icrası her halde mucibi muhassenattır. İntihabatta öteden beri meşhudolan sui-istimalât ve harekâta meydan kalmaz binaenaleyh maddenin teklif veçhile ta-

dili reyindeyim

Yozgad

Süleyman Sırrı

Âza

Karahisarî Şarki

Mesud

Âza

Karahisarî Şarki

Mustafa

Kâtip
Kayseri
Âtıf
Âza
Antalya
Ali Vefa

DAHİLİYE ENCÜMENİ REİSİ ESAD B. (Lâzistan) — Efendim, Kars Mebusu Cavid ve Fahreddin beylerin teklifleri vardır. Diyorlar ki; ahalinin kısmı âzamı okuyup - yazmak bilmiyorlar. Onun için Rusya'da olduğu gibi intihap, bir perdenin arkasında bulunan intihap kutularına taş atmak suretiyle yapılsa suhulet olmuş olur, diyorlar. Biz bunu encümeninde iki defa uzunboylu münakaşa ettik, hattâ teklif sahiplerinin ifadat ve beyanatı üzerine uzunuzadıya düşündük. Batum mebuslarından Edib Bey de encümeninde bulundu. Bunlar bunun tekrar mehasininden bahsettikleri halde Edib Bey de bilâkis müşkül ve bunun kabili tatbik olmadığını söylediler. Efendiler, kanun birtakım fasılları, fasıllar birtakım mevaddı ihtiva ediyor, maddelerin birbiriyle münasebet tar olması lâzımgelir. Siz Nahiye Kanununun 29 ve 35 nci maddelerini kabul ettiniz. Orada pusla usulü var. Sonra, o maddelerin hilâfı olarak yuvarlak usulünü nasıl kabul edersiniz? Eğer böyle bir madde kabul edilmek lâzımgelirse ancak bu ikinci müzakerede olabilir. Bu noktadan encümen bunu düşündü, fakat Heyeti Umumiyenizin kabul ettiği bu maddelere tearuz ediyor. Binaenaleyh bu maddeyi o şekilde tesbit etmek encümen için imkân haricindedir. Bir kere bu madde, kabul edilen maddelerle tearuz ediyor. İkincisi; bir kanun vaz'ından maksat ahaliye suhulet temininden ibaret, müşkülât tevlidetmek değildir. Bunda bir defa suhulet yoktur. Esasını arz edeyim. Bunda diyor ki; Şûra âzası asgari 30, vatasi 51, âzami 71 kişidir. İnhilâl edecek âzaların yerlerine âza mülâzimi intihabolunuyor. Meselâ evvelâ asgari âza 30 kişidir. Bir de otuz kişi daha ilâve ederek veyahut vasatiye bir misli zammedersek 102 kişi; âzamisini nazarı itibara alacak olursak 71, buna da bir misli daha ilâve edersek 142 kişi olur. Efendiler, bir köyden müntehibolarak 300 kişi gelirse bu 300 kişi bunların dediği gibi yani yuvarlak usulünü kabul edecek olursak meselâ reye vaz'edilecekleri münferiden 71 kişi farz edersek 71 şahıs için her müntehib, her şahıs için ayrı ayrı yuvarlak atacak. Bunları mütaakıp sandık açılacak, âra tasnif olunacak. Bu muameleye nazaran intihap ile mükellef ahalinin burada on beş gün bulunması lâzımdır.

Bundan başka efendiler, bir kere düşününüz ki, ahaliyi ilim ve irfan sahibi edelim diyoruz. Memaliki Osmaniyede, Anadolu'da hiçbir vakit emsali sebkat etmiyen, Rusya'da Çarlık zamanında mahza istedikleri adamı intihabettirmek için vaz'edilen bu usulün tatbikında ne muhassanat var? Bu usul bizde katiyen kabilitatbik görülmemiştir. Bir kere kabul edilen maddelere tearuz teşkil ediyor. Onlarla kabilitelif değıldir bendeniz tahkik ettim. Rusya'da intihap filhaka bu tarzda oluyormuş. Fakat orada yalnız iki, üç kişi intihabolunuyormuş. Nahiye müdürü ve nahiye müdür muavini gibi; oralardaki intihab ekseriyeti azimeyi, meselâ 70 kişilik bir şûrayı katiyen ihtiva etmiyor. Bunun için bizde bu usulün katiyen kabiliyeti tatbikiyesi yoktur. Encümen bu noktada musirdir. Çünkü ahaliye fevkalâde müşkülât olacaktır. Binaenaleyh Encümenin kabul ettiği maddenin kabulünü teklif ediyorum.

DAHİLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim bendeniz....

ESAD B. (Lâzistan) — Süleyman Sırrı Bey muhaliftir, encümen namına söylemiyor, şahsı namına söylüyor.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Reis Bey, en mühim bir kanunu müzakere ediyoruz. Salonda 32 kişi var, bu nedir Allah aşkına, yoklama yapınız. Böyle olmaz.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Yoklama yapılın; kıstelyevm yapılın.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim Kars mebuslarının yuvarlak usulü hakkındaki teklifleri encümende mütalâa olundu, encümen ekseriyetle eski maddenin kalmasında ısrar etti.

Bendeniz kanaatimce arkadaşlarımın teklifini daha münasip buldum ve şimdi tanzim ettiğim teklifi takdim edeceğim. Esad Beyefendi arkadaşlarımızın teklifinin 29, 35 nci maddelere muarız olduğunu binaenaleyh bu maddelerin kabulünden sonra bu maddenin nasıl kabul edileceğini arz ettiler. 29 ncu maddede intihabatta «Âza adedine müsavi namzet dahi intihabolunur» deniyor. Namzetlerin intihap usulü dahi ayrıdır. Şimdi yuvarlak usulüyle yapılan intihapla pusla yazmak suretiyle vâkı olan intihapta bu maddeye tearuz eden ne olabilir? Namzet-

lerden bir kısmı âzalık için ekseriyet kazandıktan sonra geri kalanlardan namzet tefrik olunmak üzere aynı zamanda âza için rey vaz'edilen sandıklar içine onlar hakkındaki reyler de konulabilir. Binaenaleyh burada tearuz yoktr. 35 nci madde ise âranın ne suretle tasnif edileceğini ve istihsali âra neticesinde yapılacak zaptı tesbit ediyor. Binaenaleyh âra istihsali demek, bu işteyi tanzim etmektir. Pusla ile olan ârayı toplamakla yuvarlağın farkı nedir? Sonra zabıtnan e tanzimi bunda da vardır. Yani bunda da tanzim edilecektir. Binaenaleyh arkadaşlarımızın teklifi hakikaten, intihabın selâmeti namına cidden muvafıktır, çünkü biz şimdiye kadar yapılan intihabatta yanlış rey puslası atmak, okuyup yazmak bilmiyenlerin arzusu haricinde birtakım suiistimalât karıştırmak gibi pek çok şeyler gördük, o usulün tecrübesini yaptık, mahzurunu biliyoruz. Bendenizce eski usul doğru değıldir. Bunun için de 31 nci maddenin yerine kaim olmak üzere şahsan âcizane düşünmüş olduğum şu teklifi takdim ediyorum.

«Madde 31. — İntihabata başlanmazdan evvel heyeti intihabiyenin bulunduğu odanın münasip bir köşesine mevzu ve mahsusan imâl ettirilmiş olan bir gözü siyah diğeri gözü beyaz iki gözlü sandık heyet huzurunda muayene ve derununun boş olduğu heyete irae olunarak kapatılıp kilitlendikten sonra anahtar heyet reisine verilir. Şu muamelenin ifasını mütaakıp intihap için merkezi nahiyeye gelmiş olan müntehiplere nahiye dâhilinde şûra için kaç âza intihabı lâzımgeleceği ve kimleri intihabetmek istiyorlarsa matlup âza adedinin iki misli esami yazdırma-ları kendilerine tefhim olunur. Müntehiplerin gösterecekleri esami kayıt ve tesbit edildikten sonra mevaddı âtiye veçhile intihabat icrasına iptidar olunur.»

SÜLEYMAN SIRRI B. (Devamla) — Diğeri maddelerde, intihabın ne suretle başlayacağını ve ne şekilde ikmal edileceğini ve âranın ne suretle tasnif olunacağını bildiriyor.

34 ncu maddeye kadar ayrı ayrı maddeler tesbit ettim. Tabiidir ki, onlar diğeri maddelerin müzakeresine geçildiği zaman mevzuubahsolunur. Burada bendeniz diyorum ki; intihabın olacağı gün ahali toplanıyor. Merkez onlara diyor ki; nahiyeniz için on âza intihabedilecektir. Siz kimi istiyorsunuz? Alalecele on kişi yazılıyor.

Buradaki itiraz; işte yazılacak olan on kişi, bir nevi namzet iraeşi demektir diyorlar. Halbuki toplanan ahali zaten aralarında kimin namzet olacağını kararlaştırmış bulunuyor. Bunların hemen orada yazılmaları bir nevi namzet iraeşi demek değildir. Pusla atarken de evvel emirde namzet taayyün eder, binaenaleyh bununla onun katiyen farkı yoktur. Nahiyeniz için on âza intihap olunacaktır. Kimlerin âza olmasını istiyorsunuz deniyor. Onlar da söylüyorlar. Esami yazılıyor, sonra her karyenin esamisi yazılmış bulunuyor. Karyelerin esamisi alelinfrat okunduktan sonra sandığa işaret veriliyor. Hususi bir mahalde mevzu olan sandığa istedikleri adamın lehinde istemediklerinin aleyhinde reylerini bırakıyorlar. Bu usul; falana rey vermedin, yahut bana vadettiğin halde rey vermedin diye ona gönül koymak veya onu tehdidetmek gibi birtakım mahzurlardan vâreste kaıyor ki cidden bu pek iyi bir usuldür.

MAARİF VEKİLİ VEHBİ B. (Karesi) — Efendim halkın en mukaddes hakkı intihaptır. Bunu ne kadar tahdidetmiş olursak onun hukukuna tecavüz etmiş oluruz. Ona ne kadar serbesti verirsek bu kanunla onun hukukuna riayet etmiş olacağız. Yuvarlak atmak demek, bir köyde müntehip olabilecek yüz kişi varsa bunu beş kişi üzerinde, on kişi üzerinde inhisar altına aldirmek demektir. Bu katiyen kabul edilir bir şey değildir ve geriye rücu ediliyor demektir, bu noktai nazardan merduttur.

İkinci bir noktai nazar ki; acaba kabiliyeti tatbikiyesi var mıdır? vaz'edilecek kanunlar halkın alışmış olduğu ve ruhiyle muvafık olan kanunlar olmalıdır. Halk için basit olan usulleri vaz'etmek lâzımdır. Bu ise sureti zâhirede besatât göstererek ahaliyi müşkilât içerisine atmak demektir. Her nahiyede âzami otuz âza namzet irae edilecek, bir âzada ekseriyeti bulmak için otuz defa intihabatı tekrar edeceğiz. Otuz da namzet, altmış defa intihabatı tekrar edeceğiz. Her köyde müntahibin adedi 300, 500, 1 000 kişi olduğuna nazaran on beş gün, yirmi gün bu intihap devam edecek, bundan dolayı yazı yazmasını bilmiyor dediğimiz halkın hepsini ayrı, ayrı hesap tutmaya mecbur edeceğiz. Halkımızın on beş seneden beri alışmış olduğu bir tarzı intihap vardır.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Esaret intihabı.

VEHBİ B. (Devamla) — Ve daha da öğrenecektir. Bunda rüsuğ peyda etmektedir ve edecektir. Eski tarzı intihap ilme, marifete de kıymet verdirecektir. Köylü, reyimi atayım diye evlâdını okutup yazmaya teşvik edecektir. Hem hakkı intihabı takyidetmek, hem de hakkından mahrum bırakmak suretiyle halkı müşkülâta düşürmek doğru değildir bu maddenin müzakeresi kâfidir. Rica ederim şu yetim kanunu bir an evvel çıkaralım (Handeler).

FAHRETTİN B. (Kars) — Efendiler bu hususta serd edilen mütalâat vârit değildir. Elimizde müzakeresinde bulunduğumuz Nevahi Kanununun projesi aynen bizim memlekette de tatbik edilir ve bunun birkaç faydalı mahsulünü gördüğümüz için kendi takririm üzerine ısrar ediyorum. Ama Heyeti Celile ya kabul eder veya reddeder. Reddederse edebilir, tabii orasını siz bilirsiniz fakat intihabın bu tarzda olması iki defa kabul olundu. Encümene havale edildi, encümen reddi taraftarı. Halbuki bizim ısrarımız bu noktai nazardan. İşte önümüzde yapılan ve görülen intihaplar, eğer bize ibretnüma olmuştur ise bundan bir iki gün bir hafta, iki hafta mukaddem yapılan Vükelâ intihabında bu kadar müstenkifler oldu. İşte yuvarlak usulünde ya ret veya kabul vardır, müstenkif yoktur.

Acaba diyorlar ki otuz tane âza olsa bu kaç gün sürecektir? Biz bir vekilin intihabını üç günde çıkaramadık, bu acaba ondan müşkül mü olur? Şimdi ise Esad Bey biraderimiz Edib Beyden bahsediyor ki; «Bu ancak 2, 3 kişinin intihabı hususunda olur, bu dolambaçlı yollardan gitmektir, bunun ziyarı vardır. Faidesi yoktur.» demiş; halbuki Edib Bey nahiy müdürlerinin intihabını söylemiş. Edib Beyin bu Nevahi Kanununun ruhuna ve bunun nizamâtına asla ve kat'a vukufu yoktur.

İkinci meseleye gelince : Namzet hususu, halbuki 29 neu maddede yazılıyor ki; namzet getirilecektir. Şimdi bir nahiyede intihaba başlanıldığı vakitte ahalinin umur ve hususatını idare edecek zıtları onlar zaten biliyorlar. Intihap gününe kadar namzetleri hazırlarlar. Onların hepsini gösterebilirler. Meselâ diyorum ki, bizim Maarif Vekili Beyefendi; üç yüz kişiyi haktan mahrum edip de otuz kişiye rey vermek, yani bunları bir inhisar altına almak

tır diyor. Halbuki mütegalibelerin onların üzerine galebe çalması meselesini hiç meydana sürmüyor. Baştan bizim söylediğimizde şimdi ahalimizin içerisinde okumuş bulunmadığı için yuvarlak usulünü herkes farkeder. Ama yuvarlak usulü okumaya mâni değildir. Yani bu usulde okumaya doğru gitmemek yoktur. Yine ilimde yukarı gider. Herkes okumaya da çalışır. Bizim ısrarımız mütegalibelerin ve ahalinin üzerinde sahibi nüfuz olanların nüfuzuna mâni olmak üzere halkın hafi bir mahalde perde arkasında kimse bilmiyerek reyini istimal etmesidir. Biz bu usulü münasip görüyoruz. Kendi takririmizde ısrar ediyoruz ve Heyeti Celile bunu iki defa kabul etmiştir ve encümen de sevk edilmiştir. Yine biz takririmizin kabulünü istiyoruz.

FEVZİ Ef. (Batum) — Arkadaşlarım bu hususu benden iyi biliyorlar ve izahı mesele ettiler. Yalnız bendeniz 1337 de memlekette bir mesele olmuştur. Onu hikâyeye edeceğim. Bir şey için evvelâ pusla usulü ile bir intihap yapılıyor, sonra kaymakama şikâyet vâkı oluyor. Sonra kaymakam onu lâğvediyor. Sizin bildiğiniz pusla usulü ile değil, yuvarlak usulü ile yapalım diyorlar. İkinci intihapta; birinci intihapta kazananlardan hiçbirisi kazanamıyor. (Her yerde öyle olmaz sadası.) Sonra kaymakam çağırıyor diyor ki; «Evvel de, sonra da intihabat yapan sizsiniz. Bu neden böyle oldu?» diyor. «O vakit biz reylerimizi serbest istimal edemedik, şimdiyse serbest verdik, kimse görmedi ve tazyik altında kalmadık» diyorlar. Biz bunda ısrar ederek Ruslara kabul ettirdik. Arkadaşlar buna Rus usulü diyorlar. Halbuki Ruslar bunu bize öğretmedi, biz ısrar ederek kabul ettirdik. Onun için Rus usulü değildir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Bu mesele hakkında şu kürsüden akseden sadanın en acısı arkadaşlar, (Rus usulü) sözünün kullanılmasıdır. Hak ve hakikat, ilim hiçbir kimsenin malı değildir. Fakat Hoca Efendiye teşekkür ederim ki, bunun bir Rus usulü değil; bir Türk usulü olduğunu söylediler. Yine Allahım şahit, sizi namusumla, iffetimle, sıdkımla, hulfusumla temin ederim ki; bu usulü bir kitapta okumaksızın, hiç kimseden işitmeksizin ben kendim bulmuşumdur. Bundan bir sene sonra bir eseri tetkik ederken Rusya'da böyle bir usulün mevcudol-

duğunu, şûradan şûraya intihap usulünün mevcut bulunduğunu gördüm. Yine bu kürsüden söylemiştim ki; hattâ Vehbi Bey biraderimiz geçen sene bana söylemişlerdi. Yunan Hükümetinde yuvarlak usulü cari imiş. (Öyle ise biz kabul etmiyoruz, sesleri) Arkadaşlar, encümen namına idarej kelâm eden Esad Beyefendi; «Çarlığın icrayı nüfuz için tesis ettiği bir usulü nasıl kabul edebiliriz?» buyurdular. Çarlığın tesis ettiği bir usul, hattâ şûradan şûraya usulünü bugün Sovyetler tatbik etmektedirler. İşte Sovyetlerin usulü, bugünkü Bolşeviklerin usulüdür. (O başka sadaları) Müsaade buyurunuz. O halde nerede Çarlık, nerede tâ soldaki usul? (Sadede sadaları)

REİS — Hilmi Bey, sadede geliniz.

HİLMİ B. (Devamla) — Efendim, yüz kişinin bir köyde hakkı intihabı serbest serbest kullanması lâzımgelirken neden birkaç kişiye inhisarı ciheti tercih edilsin? Buyuruluyor. Hayır arkadaşlar, bu usul diğer usulden katiyen daha serbesttir. Zira evveleminde zavallı halkın omuzuna çökmüş olan cehil zinciri kırılıyor, halkın en birinci düşmanı ve en birinci zalimi ve en birinci cehli cebir değil midir? İşte ben halkı yuvarlak usulü ile, o cehilden kurtarıyorum. İstirham ederim arkadaşlar; en ziyade bu noktaya dikkat edelim. Ümmi Hilmi intihaba geliyor, onun bir cehli var, fakat onun için hiç değilse elinde serbest serbest tutacak bir yuvarlağı var ve o yuvarlağı tutacak bir eli var ve serbest serbest onu bir kutuya atacak bir kuvveti vardır. Lâkin bu ümmi Hilmi'nin yanbaşında yazıcısı olacak olan suiistimalci Hilmi tasavvur ediniz. Bir kere hakkını nasıl kullanacaktır? Suiistimal itibariyle düşünmek en büyük bir vazifedir. Umuru Şer'iyede zâhire hüküm hüsnüzan iledir, elbette, fakat umuru âmmede suizan hâsil eder arkadaşlar.. Binaenaleyh evveleminde bu cehil meselesini, okuyup yazar olmamak meselesini nazarı dikkatinize, viedanınıza arz ediyorum. Bunun üzerine düşününüz ve bu iki kelimeyi göz önünden kaçırmıyarak iyice düşününüz ve lütfen şu iki kelimeyi istima buyurunuz. Efendim intihap bitmiş, kutu açılacakmış, yetmiş saat bununla uğraşılacakmış. Ne zannediyorsunuz ya? Yetmiş gün bile uğraşacağız. Neden ben memleketin en büyük hakkını bihakkın temin için yetmiş saat yorulmıyayım? Vehbi Bey buyurdular ki; «Kitapla olacak..» Kitapla olsun.

Fakat metin ve sahih olsun. Ben meseleyi o kadar basit biliyorum ki, âdeta münakaşa ve sairereye bile hacet görmüyorum. Suiistimale en ziyade müsaıdolan pusla ile intihap nerede, katiyen suiistimale müsaıdolmayan yuvarlak usulü ile intihap nerede?

ŞEVKİ B. (İçel) — Ret, ret.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Ret ret diyen ses bence tamamiyle merduttur, zira hakka makrun değildir. (Handeler) Arkadaşlar, bunun uzunuzadıya müzakere ve münakaşa edilecek cihetleri katiyen yoktur. Zira usulü intihap gayet basittir. Gayet yüksek. Binaenaleyh gayetle muhtelit, gayetle mürekkep ve merdudolan pusla usulünün reddiyle daima ve gayet doğru ve rahmani ve makbul olan yuvarlak usulünün kabulünü rica ederim.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Arkadaşlar, ben-deniz öyle Rus meselesinden filân bahsetmiyeceğim, çünkü bahsedilmesi doğru değildir. İlim ve irfan nerede ise oradan alınabilir. Halbuki bunun evveliyatının Türklerden çıktığını ben-deniz Rusya'da işitmişim. Şimdi arkadaşlarım buyuruyorlar ki; bahusus encümen; «Gayetle suubetli bir işi önümüzde kolay varken niçin ele alalım» diyor. Nitekim şunu neye benzetiyorum? Anadolu'ya Avrupa sabanları geldi. Burdan birçok kimseler istifade ettiği halde bizim eski sabanların istimalinde ısrar eden köylülerimiz var. Halbuki sabanla ekilen ekinden köylü yüzde on, yüzde beş alıyor.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Nitekim kağı-nı için hasret çekenler de vardır.

ABDULLAH Ef. (Devamla) — Kağıt.. O da saban gibidir. Arabayı gördükleri halde el'an o usulde ısrar ediyorlar, arabayı kabul etmiyorlar. Şimdi bunu reddetmek isteyen arkadaşlarım bunu görmediklerinden ve sehlolduğunu anlamadıklarından dolayı ısrar ediyorlar. Halbuki bizim usulü intihabımızdan o kadar kolaydır ki bize ağır geliyor. Bir de Rusya'dan gelmiş Ruslar yapmış veya Ruslardan kalmış diye bir fikir var. (Hayır sesleri) Bu katiyen doğru değildir. Şimdi arkadaşlar, bu intihabat bizim intihabattan daha kolay olacaktır. Sizi temin ediyorum. Bunun teerübesini şu Mecliste teerübe edelim. Şurada bir tatil günümüzde emin olunuz ki sizi temin ederim ve gösteririm.

Şimdi gelelim diğer bir meseleye; intihap

kelimesinin tazammun ettiği mâna nedir? Diyorlar ki arkadaşlarım, «Üç beş kişinin rey..» hayır arkadaşlarım, hayır öyle değil.. Bir köylüye orada müntahipleri gösterdikleri vakitte mütegalibeyi de yazdırırlar. Emin olunuz. Fakat köylü, evet seni intihabedeceğim der. Ona da söz verir. Fakat o karanlık yere girdiği zaman onu intihabetmez. Şimdi encümen diyor ki; gayet suubetli olacaktır.. Halbuki bu dediğim usul, eski usulden gayet kolay olacaktır. Hepinizden rica ediyorum. Şimdiye kadar yaptığımız intihabatta vicdanınıza müracaat ediyorum. Şimdiye kadar olan intihaplar doğru mu oldu? (Oldu sesleri).. Kanun dairesinde mebus gitti mi? Âza oldu mu? (Oldu sesleri) (Şiddetli gürültüler) Pek az oldu arkadaşlar, bu inkâr edilmez.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Ismarlama oldu mu?.. Namzetlik meselesini mademki kabul ediyoruz. Daima bu böyle olacaktır. Sözüünüz daima yanlış çıkar Hoca Efendi. Bu aleyhinize çıkar efendi.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Hayır efendi.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Ismarlamadır çünkü...

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Hayır bunu ispat edeceğim. Ben sana rey vereceğim. İşte emin olunuz. Sizin namınıza rey verdiğimi temin ederim. Fakat bence vicdanen sana rey vermediğim bellidir. Fakat sen bilmezsin benim vermediğimi... Bunu kemali istirham ile rica ederim ki, bu her halde kabul edilirse millet hakkında hayırlıdır. Çünkü millet hakkında hayırlı olduğu şununla sabittir: Bir köyden intihabedilecek elli kişi olursa yarım saatin içinde hepsi intihabolunur çıkar gider. Bunda suubet yoktur. (Kâfi sesleri)

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Efendim bâzı rüfeka «İntihabatta suiistimal olduğu için yuvarlak usulünü kabul edelim.» buyuruyorlar. Malûmu ihsanınız intihap bir ilim meselesidir. Reyine sahibolan bir zat ister yuvarlak, ister bir kâğıt atсын, ona hiçbir kimse bir tesir yapamaz. Yuvarlak usulüne bir arkadaşımız «Mütegalibe karışamaz» buyuruyordu. Emin olunuz mütegalibe işin içine girecek. (Bravo, sesleri) Yuvarlağın içerisinde yine mütegalibeyi bulursunuz. Mütegalibe, halk nereye gitse arkasından gelir, mütegalibeyi perdenin arkasında bulursunuz. Buna mâni olmaya imkân yoktur. Hilmi Beye-

fendi, teşekkür ederim, bana bir şey hatırlattılar.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Yuvarlak usulünü ben keşfettim.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Hilmi Beyefendi söz söylemekle kendilerini bana hatırlattılar, teşekkür ederim. Kendilerini bana göstermiş oldular. Hatırıma geldi. Yuvarlak usulünün mucidi imişler. «Bu usulün mucidi benim» dedi. Birader zatiâlinizin bir sene evvel tetkik etmiş olduğunuz bu usulü biraz da ben tetkik etmeyince, kabulde mâzurum.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Hattâ gayet derin tetkik ediniz.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Şimdi, hukuku medeniye ve esasiyeden olan bu intihabat meselesinde suiistimali menedecek yalnız ilimdir efendiler. Bunların hepsi boştur efendiler, yuvarlakta da hile olur. Yalnız bizim yapacağımız bir şey varsa, intihabın bu şekilde, kâğıdında, yuvarlağında değildir, iş serbestii intihabatı temindedir. Serbestii intihabatı temin ediniz de ondan sonra yuvarlakta bahsolunsun. Bu temin olunmadıktan sonra kâğıt da, yuvarlak da hiçtir. Düşünülecek budur, serbestii intihaptır.

FEYZİ Ef. (Malatya) — İntihap serbest değil midir? Herkes serbest intihap yapmıyor mu?

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Meselâ yuvarlak usulünü kabul ettik, serbest intihap olmadıktan sonra ben ona yine beyaz attırırım. Artık sizlere onu soruyorum efendiler. İntihap serbest olmayınca yuvarlak da para etmez, kâğıt da para etmez. Hepiniz biliyorsunuz, unuttunuz mu? Daha dünkü intihapta kutunun altındaki çiviler sökülmüş ve puslalar değiştirilmiştir. Ne yapıyorsunuz efendiler? Kutunun içindeki kâğıtları açınca altından beyazları alır, siyahları kor. Bundan kolay ne var? Gece bir heyet belediyenin mühürlediği kutunun altından çivileri çektiler. İntihap puslalarını değiştirdiler.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Siz o zaman mutasarrıf değil miydiniz, sizin zamanınızda mı oldu Beyefendi?

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Benim sanağında olmadı Beyefendi. Olsa da ne yapacaktım, insanı asiyorlardı. Şimdi efendim;

bendeniz intihap meselesinde yuvarlak meselesini, şunu bunu düşünmem ve bu nafi usulse nereden gelirse gelsin onu da düşünmüyorum. Yuvarlak usulünün kabulüyle mehaziri ref'edeceğimizi de zannetmiyorum ve zannediyorum ki, Vehbi Beyin fikrini kabulle bu fikre tamamen iştirakle bu mehaziri kaldırırken köylüye fazla bir müşkülât çıkarmıyalım. Bendenizin fikrim bu ve bu intihap meselesinde serbestii intihabat hakkındaki meseleyi ne kadar isterseniz takyidedin, sizinle beraberim. Müsaadei âlinize şunu da arz edeyim ki; yuvarlak muvarlak derken galiba bu da yuvarlanıp gidiyor.

REİS — Efendim, daha sekiz arkadaşımızın sözü var. Müzakerenin kifayeti hakkında da bir takrir var. (Müzakere kâfi, sesleri)

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Kanunun ruhu bu, Reis Bey.

HACI MUSTAFA Ef. (Ankara) — Reis Bey daha yuvarlağın esası anlaşılmalı ki, müzakere kâfi olsun. Bir kere anlıyalım.

REİS — Efendim, müzakerenin kifaeyti hakkında iki takrir var, reyî âlinize arz edeceğim. Kabul edilmediği takdirde müzakereye devam ederiz.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir, maddenin aynen reye vaz'ını teklif eylerim.

7 Haziran 1338

Kayseri Mebusu

Âtîf

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir, maddenin encümenin teklifi veçhile kabulünü teklif eylerim.

7 Haziran 1338

Karesi Mebusu

Mehmed Vehbi

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Reis Bey, bendenizin teklifimi reye koyunuz.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Sırrı Beyin teklifi nedir? Anlaşılmıyor, bu evvelki kanun mudur, yoksa encümenden gelen midir? Bu anlaşılmalı.

REİS — Encümenden gelen; yuvarlak usulü hakkında Fahreddin Bey ve rüfekasının,

«31» nei madde makamına hâkim olmak üzere verdikleri teklifin reddine dairdir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, bendenizin tadil teklifim vardır. Reye konur, kabul edilmezse o vakit madde kabul olunur. Maddeyi arkadaşlarımla bilistişare yapmışım, okunsun.

Riyaseti Celileye

Zirde muharrer mevaddi kanuniye lâyihasının kabul ve Nevahi Kanununun 31, 32, 33, 34 ncü maddeleri makamına kabulünü teklif ederim.

5 Nisan 1338
Yozgad Mebusu
Süleyman Sırrı

Madde 31. — İntihabata başlanmazdan evvel Heyeti İntihabiye'nin bulunduğu odanın münasip bir köşesine mevzu ve mahsusan imal ettirilmiş olan bir gözü siyah, diğer gözü beyaz, iki gözlü sandık heyet huzurunda muayene ve derununun boş olduğu heyete irae olunarak kapatılıp kilitlendikten sonra anahtar heyet reisine verilir. Şu muamelenin ifasını mütaakıp intihap için merkez nahiyeye gelmiş olan müntahiplere nahiyeye dâhilinde şûra için kaç âza intihabi lâzımgeleceği ve kimleri intihabetmek istiyorlarsa matlup âza adedinin iki misli esami yazdırmaları kendilerine tefhim olunur. Müntahiplerin gösterecekleri esami kayıt ve tesbit edildikten sonra mevaddı âtiye veçhile intihabat ierasına iptidar olunur.

Madde 32. — Nahiyeye imam veya muallimi tarafından vatan ve milletin saadet ve selâmeti için bir dua kıraat olunduktan sonra intihap cetvelinin baş tarafında mukayyet köyden başlayarak sıra ile her müntahibin ismi okunur ve her müntahip içeriye girdikçe kendisine evvelce ihzar edilmiş ve Heyeti İntihabiye huzurundaki torba derununda bulunan markalardan bir tane verilerek intihaba başlanır ve müntahibin arzu ettiği takdirde reyini masanın beyaz, aksi takdirde siyah tarafına bırakması tenbih ve şu suretle reylerini istimal etmiş olan her şahsın intihap cetvelindeki ismi hizasına işaret olunur. Şu muamele berayı intihap mevcudolan her müntahibe tekrar ettirildikten ve rey verecek hariçte kimse kalmadığı gerek defterdeki işaretten ve gerek mevcut markanın kâmilan masaya vaz'edilmiş olmasından anlaşıldıktan sonra sandık heyet muvace-

hesinde açılarak intihabolunan zatın müspet veya menfi almış olduğu reyler tadat ve bir defteri mahsusa kaydolunur. Diğer zevat hakkında aynı muamele tekrar ve intihabat bu suretle ikmal edilir.

Madde 33. — İntihaba mübaşeret edilebilmek için müntahibin adedi mürettebinin lâakal nısfından bir fazlasının mevcudolması şarttır. İlk intihap günü nısap mevcudolmadığı takdirde intihap üç gün sonraya tehir ve üçüncü gün her kaç zat mevcudolursa olsun intihabat icra olunur. İntihabat bir gün zarfında ikmal edilemeyip de ertesi günü ikmale mecburiyet hâsıl olursa adedi nısap evvelki nısapın aynıdır.

Madde 34. — İntihabat icra ve ikmalini mütaakıp en çok rey alan zattan bed'ile şûranın adedi kadar âza alındıktan sonra bir misli de namzet tefrik olunarak isim ve şöretlerini ve almış oldukları reylerin miktarını mübeyyin Heyeti İntihabiye tarafından üç nüsha mazbata tanzim ve bir nüshası berayı tasdik vilâyet şûrasına, diğeri kaza kaymakamına irsal ve üçüncüsü de nahiyeye dairesinde hıfzedilir.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Müsaade buyurun Reis Bey, bu takrir bir teklifi kanuni mahiyetindedir. 33 - 34 ncü maddeler kabul olunmuştur. Onların makamına kaim olmak üzere tâbiri vardır. Binaenaleyh, bir teklifi kanunidir. Evvelkinin kabulü halinde bunun encümenine havalesi lâzımgelir.

REİS — 31 nei madde makamına kaim olmak üzere encümenin tesbit ettiği maddenin hilâfına olarak yani 31 nei madde olarak Süleyman Sırrı Beyin teklifini reyi âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir, efendim.

Efendim, bir de redde mütaallik encümenin mazbatası var, onu reyi âlinize vaz'edeceğim. Ondan sonra maddeyi aynen reyi âlinize vaz'edeceğim.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Mazbatanın reddini havi bir takrir vardır. Onun da okunması iktiza eder.

(Dahiliye Encümeninin mazbatası tekrar okundu.)

REİS — Encümenin mazbatası; Fahreddin Beyin evvelce teklif ettiği yuvarlak usulü üzerine olan madde kanuniyenin reddine dairdir.

Refikleri ile Tunalı Hilmi Beyin bir takriri var ki, aynen okuyorum :

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

İntihabatta (yuvarlak) usulü mükerreren kabul edilmişti. Binaenaleyh, encümenin ret teklifinin reddedilmesini teklif ederiz.

Kars Mebusu Batum Bolu
Fahreddin Fevzi Tunalı Hilmi

REİS — Redde mütaallik mazbatanın reddi. Binaenaleyh.. (Hayır, sadaları)

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Arkadaşlar, hatırlayınız ki, iki defa karar verdiniz.

REİS — Takriri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir, efendim.

Teklifler reddedildiği cihetle maddeyi okuyoruz, efendim :

Madde 31. — Rey puslaları kesbi katiyet eden intihap cetveli mucibince nahiye dâhilinde ne kadar müntahip varsa o miktarın iki misli olmak üzere Heyeti İntihabiyece ihzar ve heyet mühriyle tahtım olunarak intihabata başlanacağı sırada müntahiylere ikişer ikişer tevzi olunur. Müntahiylere okuyup yazmak bilmiyenlerin rey puslalarını istedikleri kimselere yazdırmaya hakları vardır.

REİS — Efendim maddeyi aynen reyî âlinize vaz'ediyorum. 31 nei maddeyi aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Ekseriyeti azımeyle madde aynen kabul edilmiştir.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Zaten Mecliste ekseriyet yok, bir de ekseriyeti azıme ile kabul edildi deniliyor.

REİS — Efendim 32 - 33 neü maddelerin kabulü 31 nei maddenin kabulüne talik edilmişti. Binaenaleyh 32 nei madde okunacak :

MADDE 32. — Rey puslalarının tevziini mütaakıp cetvelleri Heyeti İntihabiyece müntahiylere tarafından tâyin olunan vekiller varsa bunların muvacehesinde küşadedilerek içinde hiçbir şey mevcud olmadığı anlaşıldıktan sonra kapatılıp kilitlenerek dört tarafından sicimle bağlanıp lâakal üç mahallinden Heyeti İntihabiye Reis ve âzası ve arzu ederlerse müntahip vekilleri tarafından bittahkim bir masa üzerine vaz' olunur. İntihap sandıklarının başka, başka anahtarla açılır iki kilidi bulunur. İntihap esnasında işbu anahtarlardan biri reis nezdinde, diğer âzadan en müsinninde muhafaza olunur.

ŞEVKİ B. (İçel) — Reis Bey! 31 nei madde

kabul edildiğinden 32 nei madde de kabul edilmiş demektir.

REİS — Efendim bu evvelce müzakere edilmiştir ve esasen 31 nei madde kabul edilince bunun kabul edilmesi zaruridir. 32 nei maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... 32 nei madde aynen kabul edilmiştir efendim.

MADDE 33. — Madde anifede beyan olunan muamelâtın hitamında müntahiylere intihap sandığının bulunduğu mahalle kabul edilerek hüviyetleri Heyeti İntihabiye tarafından bittahkim intihap cetvelindeki isimleri hizasına bir işaret vaz'edildikten sonra rey puslalarını sandıklara atmalarına müsaade olunur. Her müntahip hakkı intihabı bizzat istimale mecbur olup yerine diğer birini tevkil ve ikame edemez.

REİS — Efendim 33 neü maddeyi reyî âlinize arz ediyorum. 33 neü maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... 33 neü madde de aynen kabul edilmiştir efendim.

ESAD B. (Lâzistan) — 34 - 35 nei maddeler evvelce kabul edilmişti efendim.

REİS — Efendim 36 nei madde de 31 nei maddenin kabulüne talik edilmişti. Onu okutuyorum :

MADDE 36. — Âtide tadadolunan rey puslaları keenlemyekün hükmündedir :

1. Heyeti İntihabiye tarafından tevzi olunan rey puslalarının gayrı olanlar.

2. Hiçbir ismi havi olmıyanlar.

3. Havi olduğu esami okunmıyacak derecede olanlar.

4. İntihabolunmak hakkını haiz olmıyan kimselerin esamisini muhtevi bulunanlar. (O zevata munhasır olmak üzere)

5. İntihabolunan kimselerin hüviyetini mu tazammın olmıyanlar (Yalnız o zevata munhasır olmak üzere)

6. Derununda adedi muayyenden fazla esami muharrer bulunanlar (Baştan itibaren adedi muayyenden sonraki isimleri tayyedilmek üzere)

REİS — Söz istiyen var mı efendim? (Hayır sesleri) 36 nei maddeyi aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. 36 nei madde aynen kabul edilmiştir.

37 nei madde de evvelce kabul edilmişti.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Orada tadil teklifleri vardır. Onlar çıktıktan sonra 77 nci maddeye geçilecektir.

REİS — Maddeler hakkında tadilat yapılmıştı, şimdi onları okumayacağız efendim.

ESAD B. (Lâziztan) — Reis Bey şurada bir işaret var, yanlışlık var. 37 nci maddenin 6 nci fıkrasına işaret vermiştim. Âtide maddeye işaret olunur.

REİS — Efendim zabıtta tadil için encüme ne giden maddeler 38, 44, 48, 61, 72, 74 neü maddelerdir. Bunlar bittikten sonra (77) den başlanacaktır.

Efendim 38 nci maddeye dair Dahiliye Encümeni mazbatasını okuyorum :

Riyaseti Celileye

38 nci maddenin tadiline dair verilen taktır bittetik «Namzetlik» kelimesinin tayyı hakkındaki Lûtfi Beyin takriri Meclisi Âlice kabul edilen yirmi dokuzuncu madde ahkâmına muhalif olduğundan nâşi tervicolunamıyarak ancak Süleyman Bey (Yozgad) tarafından verilen taktir veçhile (Kazaya irsal ve kaymakam tarafından derhal) cümlesinin tayyı ten-sibedilmiş olmakla maddei mezkûrenin olveçhile kabul buyurulması arz ve teklif olunur.

Dahiliye Encümeni Mazbata
Muharriri
Zekâi

REİS — Dahiliye Encümeni, Mazbata Muharriri Süleyman Sırrı Beyin teklifini kabul ediyor ve Heyeti Umumiyyeye göndermiş ve şimdi okundu. Okunan tadil teklifini kabul buyuranlar lûtfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

38 nci maddeyi tadil veçhile okuyoruz.

MADDE 38. — İntihap zabıtnamesi Heyeti intihabiye Reisi ve âzasiyle tadat ve tasnif muamelesine iştirak eden vekil veya münatahipler tarafından tasdik ve intihaba esas itti-haz olunan intihap cetvelinin bir sureti aynen bir defteri mahsusa kaydedildikten sonra intihaba mütaallik evrak ile birlikte vilâyet şûrasına tevdi olunur. Evrakı intihabiyyeye ve nahiyenin nüfusuna nazaran âzalığa ve namzetliğe intihabedilmiş olanların esamisi vilâyet şûrasınca defteri mahsusuna kaydedilir. Ve keyfiyet Nahiy Müdüriyetine bildirilerek ahaliye ilân olunur.

REİS — Efendim şekli muaddel veçhile 38 nci maddeyi kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. 38 nci madde tadil veçhile kabul edilmiştir.

MADDE 39. — Muamelâtı intihabiyyenin devamı esnasında vukua gelen yolsuzlukların neticei intihap üzerine müessir olduğu vilâyet şûrasınca bittetik anlaşıldığı takdirde intihabatı vâkıa keenlemeyekün addolunur. Şu kadar ki vilâyet şûrasının, buna karar verebilmek için feshediecek intihabatı icra etmiş olan heyetin müdafaasını evvelemerde istima ve tetkik eylemesi lâzımdır.

REİS — Efendim madde hakkında söz istiyen var mı?

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Şûra nasıl olacaktır. Şikâyet kimin tarafından vukubuluyor?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim bu madde geçen sene encüme gitmiş, orada geçen sene Dahiliye Encümeni Mazbata Muharriri olan Zekâi Bey tarafından tanzim edilen mazbata Heyeti Umumiyyeye verilmiş. Bugüne kadar müzakeresi teahhur etmiştir. Şimdi maddede (Şu kadar ki vilâyet şûrasının, buna karar verebilmek için feshedilecek intihabatı icra etmiş olan heyetin müdafaasını evvelemerde istima ve tetkik eylemesi lâzımdır) deniyor. Malûmuâliniz şûra intihabı için bir heyet teşekkül ediyor. Vâkı şikâyet üzerine intihabın vilâyet tarafından feshini talebedecek olurlarsa itirazları yine vilâyet şûrasınca tetkik edilecektir. Bundan, müracaatların tetkik olunacağı anlaşılıyor.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim şûrasını anlamak isterim ki «Vilâyet şûrasınca bittetik anlaşıldığı takdirde intihabatı vâkıa keenlemeyekün addolunur.» diyor. İntihabatın keenlemeyekün addedilmesi başkadır, feshedilmesi başkadır. Feshediliyorsa o meclis veya şûranın verdiği kararlar keenlemeyekündür. Şûranın verdiği kararlar nâfizdir. Eğer intihabat keenlemeyekün addedilirse o vakit orta yerde hiçbir şey yoktur. Halbuki ikinci fıkrasında (Şu kadar ki vilâyet şûrasının buna karar verebilmek için feshedilecek intihabatı icra etmiş olan heyetin müdafaasını evvelemerde istima ve tetkik eylemesi lâzımdır.) diyor. Şimdi birinci fıkrada (Keenlemeyekün addediliyor) ikinci fıkrada (Feshediliyor) deniyor. Binaenaleyh

asıl sıyakı ifadeye ve maksadı kanuna bakılırsa (Keenlemyekûn ad) etmektedir. Onun için ikinci fıkrada buna karar verebilmek için intihabat icra etmiş olan heyetin müdafaasını evveleminde istima ve tetkik etmek lâzımgelir) denmesi ve (Fesih) tâbirinin kaldırılması lâzımdır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Lâyiha-daki (Hangi intihabatın keenlemyekûn addolunduğu) maddei mahsusası yerine kaım olmak üzere teklif edilmiştir. Maahaza Vehbi Beyefendinin teklifine encümen de iştirak eder.

RAGIB B. (Kütahya) — İntihabat icra eden heyeti vilâyet şûrası dinliyecek de ondan sonra intihabatın yolsuz olduğuna karar verecek değil mi? Yani Beypazarı'nın 24 saat öte tarafındaki bir köydeki intihabatın iyi icra edilip edilmediğini anlamak için ya o heyeti buraya getirecek veyahut şûra oraya kendisi gidecek, o heyeti dinliyecek öyle mi? Rica ederim, bu nasıl şey? Kırk sekiz satlık, elli saatlik bir köyde intihabat icra eden heyet kalkıp şûraya gelerek biz intihabı şöyle yaptık demesinin imkânı var mıdır? Bu kabil değildir. Biz bir şahidin bir meseleden dolayı 24 saatlik yere gitmesini kabul etmiyoruz. Nerede kaldı ki, intihap heyeti gelsin şûraya cevap versin. Sonra yine kırk saatlik köyüne gitsin. Rica ederim maddei sabıka bundan çok iyidir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim malûmuâliniz maddenin son fıkrasında «Müdafaasını evveleminde istima ve tetkik eylemesi lâzımdır,» deniyor. Hem tebdil var ve tebdili müracaat üzerine vâkı oluyor. Halbuki müracaat ise vilâyet merkezinde de intihabat olur. Yarım saat ilerisinde intihabat olur, mahallatta da olur. Onlar da bizzat müracaat edebilirler. Maddenin «Tetkik ve istima» şeklinde yazılması doğrudur. Binaenaleyh maddenin encümene iadesi muvafık olacaktır.

VEHBİ B. (Karesi) — (İstima veya tetkik edilir) denirse mahzur kalkmış olur. Binaenaleyh (İstima ve tetkik eder) de ikisinin birden yapılması müşkülâtı bâdidir. Onun için (İstima veya tetkik edilir) denmelidir.

BEHCET B. (Kângırı) — Şu ihtilâfı efkâr zannederim ki, kanunun sureti tanziminde gösterilen nevakıstan tahaddüs ediyor. Bir karye şûrası karye ahalisi tarafından intihabolunduğu

zaman intihabı vâkıun feshi ne gibi esbap üzerine ve ne gibi şeraite mütevakkıf olduğunu zikretmeli ki, ondan sonra vâkı olacak muamelerin sıhhatine bir yol bulalım. İntihapta şu nâkis görülrse veyahut bu gibi şeraiti haiz olan kimse-ler intihaba dâhil olursa o gibi intihabat fesholunur gibi bir kaide vaz'edilmelidir. Yoksa böyle alelittlak yolsuz, te'vile mahal olan yolsuz kelimesiyle burada zikrolunan intihabın yolsuz feshi katiyen muhtemeldir. Her vakit olabilir. Vilâyet şûraları için bu yolsuzluğu tervecetmek ihtimali var, binaenaleyh bu kanunda intihabın re gibi esbap üzerine feshedilmesi tasrih edildikten sonra intihabın sureti cereyanını havi olan zabıtnameler verildiği gibi esbabı feshiye bulunur. Binaenaleyh feshe karar verilmek imkânı da var. Böyle olmazsa bir ihtiyare bırakılmış, bir içtihadı bırakılmış olan şeyden intihabın müteselsilen fesadını mucip ahvalin vukuu tabiidir. Binaenaleyh buranın tasrih buyurulmasını arz ediyorum.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim burada intihabat ne gibi şerait tahtında icra edilirse diye maddede musarrah bir şey yoktur. Yalnız verilen kararların infisahına dair 76 nci maddede ve sonra müzakere edeceğimiz 88 nci maddede sarahat vardır. Binaenaleyh Behçet Beyin teklifleri çok doğrudur. Esbabı feshiye ise o tadadedilmek lâzımdır. Bu maddenin bir daha encümeninde müzakeresi için iadesini rica ediyorum.

REİS — Efendim bu madde hakkında başka söz istiyen arkadaşımız yoktur. Encümen istiyor. Tensibederseniz encümene verelim. (Münasip sadaları) Encümene veriyoruz.

ESAD B. (Lâzistan) — Encümeninde bizim zamanımızda yapılmamıştı.

REİS — Efendim 42 nci madde encümeninden gelmiştir. Onu okuyacağız.

MADDE 42. — Yevmi intihapta muayyen saatte bir sebebi meşrua müstenidolmaksızın vazifesi başına gelmiyen veya geldikten sonra bilâsebeb ifayı vazifeden imtina eden heyeti intihabiye reisi ve âzası beşer liradan on beş liraya kadar cezayı nakdiye mahkûm olurlar.

Hakkı intihaba malik olup da muayyen günde şûra intihabına meşru bir mazerete müstenidolmaksızın iştirak etmedikleri tahakkuk edenler dahi bir liradan beş liraya kadar cezayı nak-

diye mahkûm olurlar. İşbu cezalar nahıyece irat kaydolunur.

Riyaseti Celileye

Nevahi Kanununun 42 nci maddesinde beş kelimesi nihayetinde bir (R) harfi ilâve edilerek alınacak cezanın heyetin âzasının her birine tesmili temin ve İzmir Mebusu Mahmud Esad Beyin teklifi veçhile maddeye bir fıkra ilâvesiyle balâdaki şekle ifrağ olunmuş olmakla Heyeti Umumiyyeye arz olunur.

	14 Mart 1338
Dahiliye En. Reisi	Mazbata M. namına
Esad	Süleyman Sırrı
Kâtip	Âza
Kayseri	Yozgad
Âtîf	Süleyman Sırrı
Âza	Âza
Antalya	Kayseri
Ali Vefa	Ahmed Hamdi

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Müsaade buyurun, izahat vereyim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — «Şûranın reisi ve âzası ifayı vazifeden imtina ederse beşer liradan on beşer liraya kadar» deniliyor.

«Beşer liradan on beş lira» tâbirini encümen nereden alıyor? Ya beş lira, ya on beş lira densen.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Müsaade buyurun izahat vereyim. Efendim bilâsebep ifayı vazifeden imtina eden heyeti intihabiye reisi ve âzası beşer liradan on beş liraya kadar cezai nakdiye mahkûm olurlar. Burada gelmiyen reis ve âzadandır. Eğer reis ve âza heyeti mecmuası gelmezse hepsinden on beş lira alacak gibi bir mâna çıkıyor. Onun için şahsan işaret etmiş olmak için nihayetine «r» ilâvesiyle beşer kelimesini ilâve ettik. Sonra ikinci fıkrada zaten Meclisi Âlinin kabul ettiği Mahmud Esad Beyin teklifleri üzerine onu da intihabın temini için koyduk.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Bu iltibası ref için (reis ve âza) demektense (reis veya âza) deyince maksat hâsıl olur. Ve bu suretle denilebilir. Kanunu Cezada bu kadar maddeler vardır. Şöyle şöyle yapanlardan beş liradan on beş liraya kadar ceza alınır der, cürüm taaddüdtikçe cezanın nev'i dahi taaddüdeder. Bu bedihiyatı kanuniyedir.

NEBİL Ef. (Karahisarî Sahib) — Mahmud Esad Beyin teklifi nazarı itibara alınarak encümene gönderilmiştir. Katî olarak kabul edilmiş değildir. Yani müntahip reye iştirak etmezse bunlardan ceza alınıyor mu, alınmıyor mu? Encümen buna dair izahat versin.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, Ali Süruri Beyefendinin teklifleri veçhile (beşerin) (R) sinin kalkmasının mahzuru yoktur.

Sonra Mahmud Esad Beyin teklifine gelince, Meclisi Âli bunu nazarı dikkate almıştı. Ve encümen de bunu aynen kabul etti. (Muayyen günde intihap yapıp da meşru bir mazereti olmaksızın vazifesi başına gelmiyenlerden bir liradan beş liraya kadar cezayı nakdi alınır) malûmuâlinizdir ki, intihabedilemeyeceğini anlayıverirse belki tergebeder, teşvik eder. İntihabın icrası için mahalli şûraya göndermezler. Halk böyle bir ceza verileceğini anlayınca böyle nüfuza, vesayaya ehemmiyet vermiyerek gelirler günü gününe intihabolunur ki, bu fıkranın kalması zaruridir.

NEBİL Ef. (Karahisarî Sahib) — Adalete, viedana muhaliftir. Bugün Büyük Millet Meclisi âzaları her hangi bir meselede reye iştirak etmiyor, ceza görmüyor. Rica ederim efradı milleti reylerini istimal etmediklerinden dolayı tecziye etmek ne dereceye kadar muvafık ve ne dereceye kadar hukukidir? Bunu Meclisi Âli âzası takdir buyursun. Ve elini viedanına koyarak ona göre karar versin.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim Ali Süruri Bey arkadaşımızın tekliflerindeki hata zannınca tashiha muhtaçtır. Kanunu Cezada (Böyle edenler şöyle yapanlar beş liradan on liraya, on beş liraya kadar ceza görürler) diye muharrerdir, diyorlar. O hata vaktiyle yapılmış olduğu için tashih edilmek lâzımgelir. Çünkü ceza görececek olanlar hakkında cemolarak kullanılması lâzımdır. Binaenaleyh beşer onar demek lâzımdır.

İkincisi rica ederim Türkçemize son derece riayetkâr olalım. O kadar güzel lisanı pek berbat ediyoruz.

Efendim, ceza bahsine gelince o katiyen bir ceza değildir. Hakkını istimal etmiyen kimse-leri mümkün olabilecek kadar babaca bir his ile, babaca bir kalb ile hakka davet etmek de-

mektir. Nebil Efendi arkadaşımız şu Meclise gelmiyenlerle rey vermiyenlere ceza vermiyoruz? diyor. Evet efendim veriyoruz. Kistelyevm yapıyoruz, efendim. Bunu istirham ederim derin düşünelim yuvarlak gibi bunu da yuvarlamayalım. Mesele gayet mühimdir. Halkın halleti ruhiyesi pek çok zavallı bir derecededir. Zavallı iera ettiği intihaplardan da soğumuştur. Ona bu halkçılık devrinin ilk devresinde bu cezayı ceza gibi telâkki etmiyelim. Geçenlerde de söylemiş idim. Hiç olmazsa bu cezayı ilk senelerde her halde onun önüne koyalım da intihabın zevkini yavaş yavaş alarak müntahipliğin ulviyeti tamamiyle kendilerince tecelli edebilsin. Tekrar ediyorum, arkadaşlar, bu ceza; lisanın gayrimüsait olması dolayısıyla bu kelimeyi kullanıyorum. Bu ceza ceza değildir. Meselâ isterseniz bir kayıt altına alınız. Bu cezalar nahiyenin maarif sandığına irat kaydedilsin. (Var sadaları) varsa pekâlâl efendim.

RAGIB B. (Kütahya) — Efendim, Mahmud Esad Bey kardeşimiz burada yok. Kendileri olsaydı tekliflerini o zamanki gibi belki de daha güzel izah ederlerdi. O zaman bu teklifi yaparken demişlerdi ki, intihap yalnız bir hak değildir. Aynı zamanda bir vazifedir. Binaenaleyh vazifesini ifa etmiyenlerin de müstahakkı ceza olması tabiidir. Bu ceza değil, doğrudan doğruya ona vazifesini ifa için bir taziyanedir. Binaenaleyh bu suretle onlara vazifelerini ademi ifa mukabili bir ceza tertibedersek intihap hususunda memlekette meşhudolan lâkaytlığın önüne geçmiş oluruz. Binaenaleyh o zaman kabul edin demişti ve Meclisi Âli de kabul etmişti. Elyevm bendeniz de iddia ediyorum ki, hakikaten intihap bir vazifedir. Her şahsı vazifesi başında ifayı vazifeye mecbur etmek için vazifesi başında bulunmıyanlara ceza tertibetmek lâzımdır, ve muvafık

M.İMİED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Söyliyeceklerimi Ragıb Bey kısmen söylediler. Hakikaten bu maddenin müzakeresinde Mahmud Esad Bey biraderimiz intihabın bir hak mı, bir vazife mi olduğunu mevzuubahsettiler hepimizin kitaplarda okuduğumuz gibi intihaba hak diyenler de vardır, vazife diyenler de vardır. Ulemayı hukukun bir kısmı hak ve bir kısmı da vazife olduğunda karar kılınışlardır. Hem hak hem de vazifedir. Şu halde vazife olduğu takdirde bir ceza vermek lâzımdır. Nasıl ki, vazifesine

gelmiyen âza ve reise ceza veriyoruz ve bu esas kabul ediyoruz. İntihap reyini vermek mecburiyetinde olup gelmiyenlere mukabilinde bir ceza vermek tabii lâzımdır. Şimdi burada daha bir mesele mevzuubahistir. İntihap için gelmiyenler reyini istimal etmezse, yani milletin ekseriyeti reyini istimal etmezse o işin başına geçenler kime istinadetmiş olacaktırlar? Meselenin asıl noktası burasıdır. Madem ki, Hakimiyeti Milliye diyoruz ve hakkı intihabı millete veriyoruz; milletin ekseriyeti intihaptan iğtinabetmiş, intihaba gelmemiş beş yüz kişilik bir nahiyeden kırk kişinin intihabiyle bir heyet vücuda gelmiş, dört yüz altmış kişi reyini istimal etmemiş. Bunu tasavvur ediniz. İradei Milliye, Hakimiyeti Milliye nerede kalacaktır? Bunun için intihap vazife olduğuna göre milleti intihaba iştirak ettirelilmek için gelmiyenlere bir ceza vermek mâkul ve mantıkidir.

HASAN BASRÎ B. (Karesi) — Efendim Mehmed Şükrü Beyefendi intihabın bir vazife olduğu esasına istinaden vazifesini ifa etmiyen her adam gibi intihaba gelmiyen kimselerin de tecziye edilmesi lâzımgeleceği esası mantikisini burada söylediler. Hakikaten suğra'ya ve kübra'ya göre bu netice mantıkidir ve doğrudur. Ben hukuku esasiye mütehassıslarından değilim. İntihap hak mıdır? Vazife midir? Yoksa her ikisi midir? Bilmiyorum. Bunlardan hukukçular bahsetsin, daha iyi olur.

Fakat ben fiiliyatı, tatbikatı göz önüne getirerek bu esasın maalesef taraftarı olamıyorum. Efendiler bir kere Kavanini Osmaniyemiz içinde, kavanini mevcudemiz içinde intihaptan istinkâf edenler için hiçbir ceza gösterilmemiştir Büyük Millet Meclisi intihabatında, mebus intihabatında, Mecalisi umumiye intihabatında, mecalisi idare intihabatında, hattâ muhtarlar intihabatında bize kabul edilmiş bir cezayı kanuni yoktur. Demek ki; biz bu Nevahi Kanunu münasebetiyle müdevvenatı kanuniyemiz arasına bir bid'at sokmuş oluyoruz. Fakat hasene mi, seyyie mi? Bendeniz diyorum ki her halde bir bid'ati hasene değildir. Efendiler bir derde devâ bulmak için evvelemerde o derdi lâyikiyle teşhis etmek lâzımdır. Acaba niçin müntehipler intihaba karşı lâkayt görünüyor? Ben derim ki; bunların lâkayt kalması cezaya vâbeste olduğundan değil, şimdiye kadar iera ettikleri intihabın mevlûtlarından kendi menfaatlerine

mütaallik hiçbir şey göremediklerindedir. Fakat tabii hepiniz bilirsiniz ki; köylülerin yalnız bir nevi intihabata ehemmiyet verdikleri vâkıdır. O da köylerdeki ve nahiyelerdeki intihaplar kadar mühimdir ki; ufak obalarda mühim faaliyetler başlar ve bu faaliyetler neticesinde intihap varakaları Hükümete verilir. Her köylü intihap varakasıyla kendisini alâkadar görür. Çünkü efendiler; bu intihap Meclis intihabıdır. Kendi muhitlerine dokunan menfaati fısıldıyan bir intihaptır. Bu kabîl intihaba köylüler fevkalâde itina ediyor. Köylü şimdiye kadar bu nevi intihabata lâkayt kalmamıştır. O halde esasen muhitlerine aidolan, kendi mıntakalarına taallük eden bir menfaati pekâlâ idrak eden köylülere, yanlış bir mukaddemeye istinad ederek, yanlış bir muhakemeye istinadederk ceza tatbikine kalkışmak doğru değildir.

Efendiler ben bu kanaattem ki intihaptan istinkâf edenlere ceza tahmiline kalkışacak olursak emin olunuz ki köylüler gelmeyecektir. Birçok cezayı nakdîlerin halk ruhundaki tesirlerini tetkik edelim. Bizde öyle cezayı nakdîler vardır ki menettiğimiz ef'alin men'ine değil tervicine vesile olmuştur. Bunun bazı misallerini de burada zikredebilirim. Hattâ sizin hatırıma birçok misaller gelir. Bir lirayı verir, fakat köylü intihap yerine gelmez. Katiyen ceza ile gelmez. Cezayı nakdî ile intihap mevkiine geleceğini zannediyorsak aldanyoruz. Binaenaleyh esasen intihap mevkiine gelmemek gibi bir kabahati olmıyan ve bilhassa kendi intihaplarında fevkalâde alâkadar olan köylüyü ceza ile ürkütme doğru değildir. Aksi tesir yapar. Binaenaleyh bendeniz cezanın kaldırılması taraftarıyım. Kaldırmazsak o vakit beklediğimiz neticenin makûsu çıkar.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Bendeniz uzun nöyliyecek değilim. Yalnız bendenizin söyleyeceğim, köylüler benim gibi mebus intihabetliğinden ne derece çalıştıklarımızı görüyorlar. Onun için bana rey vermiyorlar. Bugün en mühim köylünün hayatiyle alâkadar olan bir kanunu müzakere ediyoruz. Rica ederim mısabı müzakaremiz 161 kişi olduğu halde sayıyorum. 74 kişi ile karar istihsal ediyoruz ve kanun çıkarıyoruz. Hangi birimize ceza tertibolunuyor? Rey vermek madem ki, bir hak imiş, bir vazife imiş, ceza alınmak lâzım imiş, hangi birimizden ceza almıyor ki, onlardan da alınsın.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim, bendeniz bu teklifin iptidayı müzakeresinde bulunamadım. Fakat şundan anlıyorum ki, köylüler intihabata iştirak etmeyecek olurlarsa cezalandırılırlar. Zaten şimdiye kadar bizim görgümüz, ananemiz, hissimiz köylüden bahsedilince mutlaka köylüyü tecziyedir. Eğer tecziyenin bize aidolan kısmı gibi tatbik edileceğine kaani bulunsaydım, bilâitiraz, bilâteredüt kabul edecektim. Nitekim biz kabahatine vâkıf olduğumuz dakikada köylünün behemehal kulağından tutarız, mutlaka onu tecziye ederiz. Velev şikâyet olsun velev olmasın. Vâkıf olduğumuz zamanda mutlaka tutarız. Fakat arkadaşlarımız meselâ rey istimali bir hak olduğu halde, maalesef burada bulunmuyorlar. Yani kendimize iğneyi sokmazken, ne hak ile guvaldızı onlara sokacağız. Bu bir; ikincisi, ulemayı hukuk bu hususta «hak mıdır, vazife midir?» diyorlar. İster hak olsun, isterse vazife olsun, ne derlerse desinler. Biz ne dedik efendiler? «Bu memleketin sahibi hakikisi ve efendisi köylüdür.» dedik, binaenaleyh köylü efendi hakkını istediği gibi istimal etmelidir. İsterse gelir reyini verir, isterse gelmez reyini vermez. Zaten o gelmemekle cezasını çekmiştir. Yani hakkını iskat etmiştir. Hulâsa olarak uzunuzadıya söylemek istemiyorum. Binaenaleyh ben de sahibi teklifin burada bulunmaması dolayısıyla tecziye teklifine retle mukabele edeceğim.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Efendim, Şükrü Beyefendi buyurdular ki, ulemayı hukuk ekseriyet itibariyle hak demişlerdir. Bendeniz öyle demiyorum: Bu; minvechin vazife ve minvechin haktır. Ve hukuku islâmiye noktai nazarıdan bu söz çok su götürür. Binaenaleyh bu meseleyi çok uzatmayalım. İntihap meselesi vatanı merbutiyet meselesidir. Mefhumu vatani müdrik olan bir müntahip zaten kemali şevk ve heyecanla gider; hakkını istimal eder. Nabi merhumun dediği bir keyfiyet değildir.

«Evvel dilini sihi sadakatle kebabet.

Bu meygededen sonra temennayı şarabet.»

Şimdi nahıye kanunlarını yapıyoruz. Sonra mekteplerini tesis edelim. Ondan sonra da vazife diyelim. Daha sonra da ceza koyalım. Binaenaleyh şimdilik ceza almak nâbemahaldir.

BEHCET B. (Kângırı) — Usulü intihap bir vazife veyahut bir hak meselesidir. Bu; ulûmu içtimaiye ashabı indinde muhtelefünfih bir meseledir. Bu muhtelefünfih olduğu gibi katiyetle sabit olmuş bir keyfiyet değildir. Binaenaleyh memaliki mütemeddinenin kâffesinde cari olan usulü intihapta bu suretle ceza hiçbir zaman kabul edilmemiştir. Onda müstesna olarak bir Belçika vardır. Onların ulemayı hukuku böyle içtihadetmekte ve böyle tatbik olunmaktadır. Bunda sebep var, onlar asırlardan beri intihabat ile meydana gelen ashabı iktidar vasıtasıyla hükümetlerini idare ettikleri için müddeti meddeden beri kendileri usulü intihaba alışmışlardır. Fakat intihabat mütaaddit ve muhtelif surette tecelli ettiği için herkes haftada veyahut ayda bir kere intihap mevkiine kendilerini gitmek mecburiyetinde görür. Ondan dolayı intihaptan usanmış bıkmışlar, içtinabetmişler. O içtinap ehemmiyet kesbettiği için ye bunun önünü almak için bu içtihat husule gelmiş ve bir ceza tâyin etmişler. Fakat hakikatte böyle değil, bu cezayı bihakkın de tatbik etmemişlerdir. Bizde bu mücazâtı tatbik edebilmek için bir hakkı tabii var mıdır? Bir kere hukuku tabiiyeye müracaat edelim. Hürriyeti şahsiyeye dokunuyor mu, dokunmuyor mu? Bir kere de ona müracaat edelim. Takdiratı vicdaniyesini, fikriyesini izhar veyahut ızmar etmeye muktedir midir? Şu bir hukuku tabiiye midir! Hür müdür? Öyleyse bir intihabın lüzumundan dolayı diğer müntahiplere iştirak etmemek hususunda serbesti intihabını istimal etmek hususunda ne için bir ceza vaz'ediyoruz? Demek ki, bu hürriyeti şahsiyeye, hürriyeti hakikiyeye muhalif bir madde-dir. Hiçbir vakit tevöz edilemez. Onun içindir ki, tayyını teklif ediyorum.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Efendim, arkadaşlar meseleyi birkaç noktâ nazardan tetkik ettiler. Ve mesele oldukça tenevür etti. Bilhassa Nusrat Efendi arkadaşımız minveçhin hak, ve minveçhin vazife olduğunu söylediler. Bu gayet doğrudur ve İslâmiyetin esasında da böyledir. Ben öyle hatırlıyorum ki, Hazreti Fahri Kâinat Efendimiz vefat ettikten sonra vukubulan intihaba Hazreti Ali gelmemişlerdi. Onu cebren getirmişlerdi ve reyini almışlardı. (Doğru sesleri)

HACI MUSTAFA Ef. (Ankara) — Cebren getirmemişlerdir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Ben böyle hatırlıyorum. Bilenler belki daha iyi vâkıftır. Binaenaleyh intihap bir vazifedir, intihap bir haktır. Binaenaleyh vazifesine gelmiyenleri tecziye lâzımdır. Bu, aynı zamanda bir terbiye içtimaiye, bir terbiye fikriye meselesidir. Zaten hakkını bilen adam, hakkını arıyan bir adama gelmemek için ne kadar ısrar etseniz o gelir, hakkını arar ve reyini istimal eder. Bu hakkını bilmiyen kimseleri, terbiye içtimaiye ve fikriyelerini istimal hakkını idrak edemiyenleri bu yola getirmek için bir tariki kanunidir. Yoksa, başka bir şey değildir. Münevver, yetişmiş olan bir adam intihabetmek hakkının ne demek olduğunu ve kendi reyini istimal edecek adamlara sen ne kadar kudret ve kuvvetini istimal etsen ve o hakkını bilen adama sen gelme desen o yine intihabata gelir ve hakkını arar. Biliyorsunuz ki, şu on senelik Meşrutiyet hayatında, hepimizin malûnu olduğu veçhile birçok ha-kaik vardır. Bâzılarının isimleri asılır, isimleri asılmadığından dolayı da bâzıları istida eder. Bunları tetkik edecek olursak münevver olanlardır. Hakkı intihabın ne demek olduğunu bilen bu insanlar mahkemelerde uğraşarak kendilerinin ismini o tahtaya yazdırır ve reyini istimal eder. Fakat bir kısım halk vardır ki; Basri Bey biraderimizin buyurduğu gibi, intihap hakkını bildiği halde Hükümetin tesir ve nüfuzu karıştığından ve bir netice çıkmadığından ve arzusu hilâfında intihabedilenlerin kendi menafine mugayir iş yaptığından münkesir olarak intihaba gitmez, iştirak etmez. Bunlar da vardır. Fakat diğer bir kısım da bunları bilmiyerek ve bunlar üzerinde hiç imali fikretmiyerek, sırf işinin başından ayrılmamak hasebiyle ve buna lâyük olduğu ehemmiyeti vermiyerek gelmez. Bunu tetkik edersek gelmiyenler birtakım safahati muhtelifeye ayrılmıştır. Birçok şeyler dolayısıyla iş başından ayrılmamak için gelmiyenler de vardır. Bililtizam gelmiyenler de vardır. İntihabın mahiyetini takdir etmiyerek gelmiyenler de vardır. Şimdi biz millete hakkı intihabını takdir ettirebilmek için ufak ceza verecek olursak bu vazifeyi öğretmiş oluruz. Binaenaleyh, bu ceza ev-faktır ve bu tariki açmak da mahzurlu değildir.

HACI SÜLEYMAN Ef. (İzmir) — İhvanı din! Şükrü Beyefendinin, Hazreti Ali'yi cebren getirdiler, dedikleri lâf, şer'i şerife muhaliftir.

(Geri alsın, yaşa Hoca sesleri ve alkışlar) Evet geri alsınlar. Hattâ Ali Kerremellâhü vechehu Hazretleri, Hazreti Abbas başta olduğu halde intihabedeceğiz, dediklerinde; «Ya ammi! Bu adamların aklı ermiyor, ilk olarak islâmiyeti ilân eden ve islâmiyete ilk yardım eden biz olduğumuz halde nasıl olur da biz islâmiyeti tefrikaya düşürürüz?» diye ammi Hazreti Abbas Radıyallahu anhu reddetmiştir. Nasıl olur da Hazreti Ali cebren getirilir? Bir Esedullah cebrolunur mu? Bu katiyen şer'i şerife muhalif ve islâmiyeti tefrikaya düşürmek için bâzı tevarihde tasni olunmuş bir yalandır, bir kiziptir. Şükrü Beyefendi bu lâfı bu Mecliste bu kürsüden geri alsın ve zapta geçmesin.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Bu bir ilmi meseledir. Kapansın sureti hususiyede halledilebilir.

HACI SÜLEYMAN Ef. (İzmir) — Anlıyamadım, efendim.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Bu mesele tashih edilmiştir.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Zaten Şükrü Bey mutlak söylemedi ki.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Efendim, «Bendeniz böyle bir şey hatırlıyorum.» dedim. Zatiâliniz de; «Böyle bir şey yoktur.» diye tezkibetmediniz. Fakat yanlış anlaşılış.. Bendeniz demiştim ki; «Bunu Hoca Efendi Hazretlerinden çok istirham eylerim. Bilenler varsa söylesin.» zatiâliniz tashih ettiniz, bendeniz şüpheliydim. Katî söylemedim ve şüphemi izale için de Nusrat Efendi Hazretlerine tekrar sordum. Ben böyle bir şey gördüm. Sizin de hatırınızda var mıdır dedim; evet böyle bir şey olmuştur, dediler. Bendeniz de onun üzerine söyledim.

RÛS — Efendim, Şükrü Bey; «Zaten bu sözün müddeisi ve musırrı değilim.» diyor. «Nakilden ibarettir.» diyor. «Zabıttan çıkışın sesleri» Binaenaleyh, mesele yoktur. (Sözünü geri alsın, sesleri)

Efendim, müzakerenin kifayetine dair takrir var. Müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

Efendim, üç takrir var. Onlar okunacak.

Riyaseti Celileye

Maddedeki; «Reis ve âzası beşer liradan on beşer liraya kadar» fıkrasının hukukan ve lisa-

nen daha salim ve doğru olmak için; (Reis veya âzası beş liradan on beş liraya kadar) şeklinde tadil ve ıslahını teklif ederim.

7 Haziran 1338

Karahisarı Şarki Mebusu
Ali Süruri

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir.

Müntahiplerin gelmedikleri takdirde tecziyeleri hakkındaki madde kanuniyenin akıl ve hikmete muvafık olamayacağından ret ve tayyı lüzumunu teklif eylerim.

7 Haziran 1338

Gene Mebusu
Hamdi

Riyaseti Celileye

Hukukıyun «(İntihap) hak veya vazifedir.» desinler. Nazaridir. Derdesti müzakere olan işbu kanunun 19, 22 nci maddeleriyle 36 nci maddenin dördüncü bir rakamında (İntihap) hak olarak kabul edilmiştir. Şu halde intihap hak olarak tedevvün ve taayyün etmiş olduğuna ve hakkımı istimal etmiyenlere ceza tâyini kavaidi hukukiye ile kabili telif olamayacağına nazaran işbu 42 nci maddenin tayyını arz ve teklif eylerim.

7 Haziran 1338

Kırşehir
Sadık

Riyaseti Celileye

Maddede muayyen ceza pek fazladır. Maksat intibah olduğundan maddenin dördüncü satırındaki (Beş liradan on beş liraya) tâbirinin tayyı ile yerine (Bir liradan beş liraya) kadar ibaresinin dercini teklif eylerim.

Muş

Ahmed Hamdi

REİS — Efendim takrirleri dinlediniz. Maddede esasen iki hükmü muhtevidir. Biri heyet âzaları, bir de Heyeti İntihabiye Reisi ve âzaları hakkında (Beş liradan on beş liraya kadar) deniyordu. Bu takrirden ise bir liradan beş liraya kadar deniliyor. Bu suretle Hacı Ahmed Efendinin takririni kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmedi.

(Maddenin birinci fıkrası hakkında Ali Süruri Efendinin takriri tekrar okundu.)

REİS — Encümen de buna taraftardır efendim. (Tay teklifi var, sesleri)

O fıkrai saniyeye aittir efendim. Maddede (Şûra heyetinin reis ve âzası beş liradan on beş liraya kadar) diyordu. Ali Süruri Efendinin tadilnamesi veçhile (Reis veya âzanın beş liradan on beş liraya kadar) olarak birinci fıkranın kabul edilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Şimdi ilâve hakkındaki yani müntahiplerden de bir liradan beş liraya kadar cezayı nakdî alınmasına dair Gene Mebusu Hamdi, Kırşehir Mebusu Sadık beylerle rüfekasının takrirleri var.

Maddeye ilâve edilmiş olan ikinci fıkrayı okuyalım:

İlâve edilen fıkra - Hakkı intihaba malik olup da muayyen günde şûra intihabına meşru bir mâzerete müstenidolmaksızın iştirak etmedikleri tahakkuk edenler dahi bir liradan beş liraya kadar cezayı nakdîye mahkûm olurlar. İşbu cezalar nahiyece irat kaydolunur.

REİS — Şu fıkranın tayyını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Tayyı kabul edilmiştir.

42 nei maddeyi son şekliyle okutuyorum :

Madde 42. — Yevmi intihapta muayyen saatte bir sebebi meşrua müstenidolmaksızın vazifesi başma gelmiyen veya geldikten sonra bilâsebeb ifayı vazifeden imtina eden Heyeti İntihabiye Reisi veya âzası beş liradan on beş liraya kadar cezayı nakdîye mahkûm olurlar.

REİS — Efendim şekli musahhahı veçhile 42 nei maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırsın. 42 nei madde şekli musahhahı veçhile kabul olundu.

Madde 44. — Her hangi bir müntahibi hediye ve mevaîdi saireyle itma, ederek kendilerine veyahut arzu ettikleri diğer bir kimseye rey vermeye, yahut diğerlerine rey vermekten istinkâf etmeye sevk edenler bir aydan altı aya kadar hapse mahkûm olurlar. Bu gibi teklifatı kabul ve icra edenler dahi aynı cezaya duçar olurlar. (Ret sesleri)

TAHSİN B. (Aydın) — Bunu fıkra fıkra reye koyunuz.

REİS — Efendim madde okundu. Encümenin muaddel maddesidir. Maddei asliye değil. Hakkı intihaba müdahale edenler bir aydan altı aya kadar hapsediliyor. Hakkı intihabı suiistimal edenler hakkında bir ceza tâyin olunuyor. Eğer bunun hakkında söz istiyen varsa söz vereyim.

EMİR Pş. (Sivas) — Efendim bunun hakkında ceza tâyin edilmesine taraftar değilim. Bu ceza teşmil edilecek olursa suiistimal olabilir ve intihabolunan zevat veyahut intihabolunacak zevatın, ahaliye karışıp da «Beni intihabedin» diye rica etmesi ahali üzerine daha ziyade bir tesir icra eder. Bunlar fena bir şey değildir ki; o zatın ahaliye; beni intihabediniz diye rica etmesi fena bir şey olsun. Bilâkis bu ehemmiyetlidir. Bu daha ziyade bir tesir icra eder. Eğer böyle propaganda yapılırsa ahali intihabın bir ehemmiyeti olduğunu anlamış olur. Bendeniz bu maddeden bir şey anlamıyorum. Eğer böyle olacak olursa bu mesele itirazı şahsiyeye müncer olur. Bendenize kalırsa bu maddeyi tamamiyle tayyetmelidir. Ceza koymak doğru değildir. Esasen efendim ahaliye işkence yapan için cezayı kanun tâyin etmiştir. Bunun için ayrıca maddeye lüzum yoktur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim maddenin asıl lâyihası (Müntahiplerden bir veya birkaçını para ve hediye ve saire ile itma ve ikna ederek kendilerine veya arzu ettikleri diğer bir kimseye rey vermeye veyahut diğerlerine rey vermekten istinkâf etmeye sevk edenler bir aydan altı aya kadar hapse mahkûm olurlar. Bu gibi teklifatı kabul ve icra edenler aynı cezaya duçar olurlar.) tarzında idi. Bu maddenin Meclisi Âlice tadiline lüzum görülmüş ve bâzı teklifat yapılmış ve madde tekliflerle birlikte encümene gelmiştir. Encümen (Her hangi bir suretle bir müntahibi hediye ve mevaîdi saire ile itma ederek) şekline sokmuş bir de (Mevait) kelimesini ilâve etmiştir. Binaenaleyh encümen Meclisi Âlinin arzusuna göre maddeyi bu suretle tadil etmiştir. Malûmuâlimiz olduğu veçhile intihapları bilirsiniz ki, Allah rahmet eylesin, Fâzıl Paşa memleketimizin mebusu idi. Halk, kendisinin şahsını tanımadıkları için (Ne çare ki, mecbur ettiler) dediklerini bilirim. Her yerdeki cebir ve mevaîdin önüne geçmek için lâzımdır. Bu madde zaten İntihabı mebusan Kanununda mevcuttur. Bendenizce bu maddenin her halde kalması zaruridir.

TEVFİK Ef. (Kângırı) — Efendim intihaplarda en ziyade nazarı dikkate alınacak şey resmî ve gayriresmî tehditlerdir. Yoksa propaganda mahiyetinde bulunan birtakım teşviklere mâni olunmaz ve olunmamak da lâzımdır. Çün-

kü bu her yerde vardır. Hattâ mebus olmak istiyen birisi bir köye gitmiş demiş ki; sizin vergilerinizi ve âğnamınızı affettireceğim. Hattâ memleketnize köprü yaptıracağım demiş. Demişler ki; Gospodin! Burada çay akıyor ki, köprü yaptıracaksın, demiş ki, çay da akıttıracağım. (Handeler) Bir kimse, şöyle yapacağım, köyünüzün âşarını affettireceğim. Diyebilir. Yalnız Hükümetin resmî ve gayriresmî tehdit ve müdahalelerinden halkı vikâye edelim. Maddeye yazacaksanız intihabatın tamamıyla serbestisi için onu yazın. Yoksa madde doğrudan doğruya kalkmalıdır.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim bu madde zaten encüme gittiği zaman da ve iptidai müzakeresinde cezayı kaldırmak için yani maddenin tayyî için gitmişti. Şimdi müntahipler propaganda için, itma edebilir. Heyeti Umumiye cebri bir surette bir itma ve ikna olmadıkça fiilen vâkı olmadıkça hiçbir kimsenin teziye edilemeyeceğini nazarı itibara aldı. Fiilî bir müdahale olursa men'ini düşündü. Yoksa itma ile, ikna ile, hediye ile hiçbir kimseye zarar ve ziyana dokunmadan bilâkis yani intihabata gelmiyeni cezalandırmak ruhiyle bunu tertibeden bir encümen zannetmem ki, bu madde ile çıksın gelsin. Bilâkis meccani, fahrî olarak propagandacılar buluyor ki, reyî şuraya verin, buraya verin diye gidip rey verecek adam araştırıyorlar. Böyle kimseleri menetmektense teşvik etmek daha iyidir. Bunun için o zamanlar bendeniz tabiatıyla bu maddenin aleyhinde bulunmuştum ve tekrar sözü uzatmak istemem. Yalnız fiilî müdahalenin menedilmesi suretinde bir madde yapılmasına taraftarım. Fakat sonradan bunun da aleyhinde bulunmak istiyorum. Mademki intihabatı yeni yapıyoruz, evvelden beri intihabatı yapıyoruz. Binaenaleyh ifsadat ve müdahalât ve saire hakkında kavanimizde ahkâmı umumiye vardır. Tekrar buraya koymaya ve tasrih etmeye lüzum yoktur. Bunu köylüler için mi yapıyoruz? Bunun büsbütün tayyımı teklif ediyorum.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim. Halil İbrahim Bey, Meclisi Âli bu maddeyi encüme tayyî için sevk etmişti diyor. Halbuki tay Meclisi Âlinin hakkıdır. Madde encüme tay için gelmez. Tadil için gelir. Bendeniz burada hediye ve mavaitten sonra veya tehdit keli-

mesinin ilâvesi için bir takrir takdim etmiştim. Bunun üzerine Meclisi Âli bu takriri kabul ederek encüme sevk etmiştir. Yalnız encümen; müntahiplerden bir veya birkaçını hediye ile ikna ederse ceza var da heyeti umumiyesi veyahut birkaç kişiden fazlası için ceza yoktur gibi bir şey anlaşılmasın diye bu kaydı koymuştur. Sonra tehdit kelimesini koymuştur. Hediye ve mevait kelimesini koymuştur. Meclisi Âlinin bu şekilde maddenin tedvin edilmesine taraftar olduğunu gören ve o suretle kendisine havale edilmiş olan bir tadili encümen bu suretle yazmıştır. Bugün sureti katiyede maddeyi kabul edip etmemek Meclisi Âlinin hakkıdır.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim, encümen buraya tehdit ve mevaid koymuş, mevaid, bâzı şeylere müsaade eder. Bu suiistimale o kadar müsaittir ki, bunu koymamıştır. O da itma meselesini koymuştur. Evet bâzı şeyler vardır vadeder. Hem bu o kadar suiistimale müsaittir ki, intihabat zamanında bittesadüf lâtife yollu her hangi bir surette siz beni intihabederseniz nahiyeyi şöyle yapacağım, böyle yapacağım der. Sahrada veyahut kır yemeği yiyorken bize böyle demişti ve ziyafet vermişti. Filân diye haydi bir mesele açılır ve zaten şüphesiz intihabat mücadelesi olur. Biz bu mücadelenin devamını bu maddeyle terqip ve teşvik ediyoruz. Onun için maddenin her halde tayyî lâzımdır.

TAHSİN B. (Aydın) — Efendim, bendeniz zannediyorum ki, bu maddede nazarı dikkate alınacak nokta, bir kimse lehine rey vermek için vâkı olacak cebir ve tehdidi veya Hükümetin nüfuz ve müdahalesini menetmektir. Yoksa bir müntahip bir köyden intihabedilmiş, gelmiş. Bir kimseye rey verecek, o köylüyü de sen tanıyorsun; fakat onun rey verip intihabedeceği kimsenin bâzı halleri vardır ki, onca malûm değil. Lâkin o halleri sen biliyorsun ve intihap için ondan daha iyi bir adam da var. Hasbeten lillâh daha iyi bir adam intihabettirmek için o köylüye, reyini bu adama ver, bu adam daha iyidir diye teşvik yapmaktan biz ne için çekinelim? İntihabatta itma için Avrupa kanunlarında bile cevaz vardır. Bir adam kendisini intihabettirmek için; evet ben sizin köyünüzü şöyle yapacağım, böyle yapacağım diye teşvikat yapabilir. Bu dereceye kadar menetmiyelim. Fakat bir

adamın rızası hilâfına olarak bir kimseye rey vermek için cebir ve tehdit ve saire ile veyahut Hükümette nüfuzu olan bir adamın müdahalesini menedelim. Binaenaleyh bunu, evvelki terqip ve teşvik hususunu büsbütün menetmek doğru değildir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Söylenecek sözlerin hemen hepsini arkadaşlar söylediler. Arkadaşlardan biri de kendi hâtıratından birini Meclise arz etmeğimi söyledi. Arkadaşlar; bu maddeyi koyarsanız bir intihabat esnasında ihtiyar ettiğim seyyahati, gelecek intihabat için iera etmek bence gayrikabil olacaktır. Hilmi; kendi propagandasıyla, kendi konferanslarıyla mebusluk kazandı. Fakat bu maddenin vaz'ından sonra gelecek intihaplarda bu arkadaşımızın dışarılarında dolaşarak kendisini ilân etmesi gayrikabil olacaktır. Şu halde gelecek sene beni aranızda göremiyeceksiniz. İğfalen intihap kelimesini de şiddetle reddederim. Arkadaşlar, burada yalnız bir namzedin halk huzuruna çıkıp da beyanname ile veya şifahen birtakım mevaidde bulunmasından bahsediniz. Ben de başka bir misalden bahsedeceğim. Müntahipler diyecek ki: Ey Hilmi! Haydi bakalım bize bir ziyafet... Haydi bakalım onlara bir ziyafet verelim. Müntahipler, tatlı ballı sözlerden başka bir de birtakım baklavalarla ziyafet elde ettiler. Bu denecek mi? Denmiyecek mi? Denecek. Denilmemesi katiyen olamaz.

TEVFİK B. (Van) — Avrupa'da içirilen işretlere mukabil.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Arkadaşlar, arkadaşlarımızın ve bilhassa Halil İbrahim Bey arkadaşımızın geçen seferki müzakeratta telhisan izah ettikleri beyanını gayetle muhik ve musiptir. Bunları tekrardan içtinapla ben de maddenin tayyı için bir takrir veriyorum. (Tayyı reye sesleri)

REİS — Efendim müzakerenin kifayeti için takrir yok. (Kâfi, kâfi sadaları) Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Müzakere kâfi görülmüştür. Efendim takrirler okunacak..

Riyaseti Celileye

44 nü maddeye (Diğerlerine rey vermekten istinkâf etmeye sevk) fıkrasından sonra (Eden memurlar) cümlesinin ilâvesini (Ve bu

gibi teklifatı kabul ve iera edenler dahi aynı cezaya duçar olur.) fıkrasının tayyımı teklif eylerim.

Amasya
Hamdi

Riyaseti Celileye

44 nü maddenin berveçhi âti tadilini teklif ederim.

Kastamonu
Dr. Suad

MADDE 44. — İntihabın icrası esnasında hilâfı kanun bir surette istimali cebir ederek müdahale edenler bir aydan bir seneye kadar hapsolunur.

Riyaseti Celileye

44 nü maddenin kâmilten tayyımı teklif ederim.

Biga Mebusu
Mehmed

Riyasete

44 nü maddenin tayyımı teklif ederim.

Bolu
Tunalı Hilmi

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bunları encümene istiyoruz. (Hayır, hayır sesleri)

REİS — Diğer bir takrir maddeyi hemen hemen tebdil mahiyetinde ve bir takrir de kelimatı değiştirmek suretiyle ve birtakım ilâvelerle maddenin tadili hakkındadır.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Evvelâ tayyı reye....

REİS — Tayyı teklifini reye koyuyorum. Efendim, Biga Mebusu Mehmed Bey ile Tunalı Hilmi Bey maddenin kâmilten tayyımı teklif ediyorlar. Tayyı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Tayyı kabul edilmiştir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Usulü müzakere hakkında. Efendim, kabul edilen her bir madde ikinci bir müzakereye tâbidir. Fakat madde tayyedilirse kanundan çıkar.

REİS — Mecliste ekseriyet yoktur. Binaenaleyh yarın malûm ruznameyle saat bir buçukta içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 3

1. — Zaptı sabık hulâsası :

2. — Evrakı varîde :

1. — Tekâlifi kanuniye :

1. Muvakkat bir Şûrayı Devlet teşkiline dair Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin teklifi

2. Jandarma bütçesine 200 bin lira ilâvesine dair Malatya Mebusu Reşid Ağanın teklifi.

2. — Tezkere ve teklifler :

1. Hiyaneti vataniyeden mahkûm Hacı Muşaoğlu Rıza ve Kirkoroğlu Avram'a mütaâllik evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâletinin iki tezkeresi

2. Sıhhiye bütçesinin müstacelen müzakeresi hakkında Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Vekâletinin tezkeresi

3. İstanbul mahakimi hükümlerinin müddei ve müddeaaaleyh Anadolu ahalişi oldukları takdirde Anadolu mahkemeleri tarafından kabulü hakkında Heyeti Umumiyece bittasvip Adliye Vekâletine tevdi hakkında Karahisarı Şarki Mebusu Mustafa Efendinin takriri

4. Samsun'un bombardıman edildiğine ve idarei örfiye ilân olduğuna dair Heyeti Vekile Riyaseti tezkeresi

3. — Encümenlerden gelen mazbatalar :

1. Ümera ve zâbitan ve mensubini askeriyeğe harbin devamı müddetince bir nefer tayını hakkında Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin ve umum zâbitanın ve mensubini askeriyeğe siyyanen bir nefer tayını itası hakkındaki Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey ve rüfekasının teklifi kanunîlerinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası

2. İhracedilen tütünlerin beher kilosundan beş kuruş İhracat Resmi ahzı hakkında Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyin teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası

3. Malatya'daki İttihat ve Terâkki Kulübünün ciheti maarife terkine dair Malatya Mebusu Lûtfi Beyin teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası

4. Nisif müddeti cezaiyelerini ikmal etmiş olan cünha ve cinayet erbabının bakıyei müddeti cezaiyelerinin affı hakkında Erzurum Mebusu

Salih Efendinin teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası

5. Erbabı ceraimden bâzılarının bakıyei müddeti cezaiyelerinin affı hakkında Kırşehir Mebusu Sadık Beyin teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası

6. Zahairin men'i ihracı hakkında Kütahya Mebusu Besim Atalay Beyin teklifinin reddine dair Lâyihâ Encümeni mazbatası

7. İktisat Vekâletinin Müdüriyeti Umumiyeğe ifrağı hakkında Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Kayseri Mebusu Osman Bey ve rüfekasının tekliflerinin şayanı müzakere görülmediğine dair Lâyihâ Encümeni mazbatası

8. Karadeniz sevhililine ihracedilmekte olan mısır ve mısır unları hakkındaki Resmîn tarifei asliyeye tenzili hakkındaki Kanunun temini meriyeti hakkında Lâzistan Mebusu Osman Beyin teklifi ve teklifi vâkûn müstaceliyetle müzakeresine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

9. Ankara'da tesis edilecek Telsiz - telgraf İstasyonu için Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi bütçesine 85 bin lira daha ilâvesi hakkındaki Heyeti Vekileden mevрут lâyhâi kanuniye ve Posta ve Telgraf ve Muvazenei Maliye encümenlerinin mazbataları

4. — Mevрут liste mucibince mevрут cevaplar

5. — Dahiliye Vekilinin intizahlara verecek cevapları :

1. Rum eşkiyasının icra ettikleri fecayi ve mezalim ve bunun şimdiye kadar önü alınmaması sebebine dair Tokad Mebusu Rifat ve Hamdi beylerin istizah takriri

2. Aynı meseleye ve Trabzon'da vukua gelen yolsuz ahvale ve Trabzon Müdafaai Hukuk Cemiyetine karşı ittihaz edilen harekete dair Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey ve rüfekasının istizah takriri

3. Maraş Mutasarrıfı Refet Bey hakkında Maraş Mebusu Tahsin Bey tarafından verilen istizah takriri

1. Kastamonu Mebusu Suad Beyin mezuniyeti hakkındaki karar ikinci defa reye konacaktır.